БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

№ 14 (11918)
1969 оной январиин 17, пятница
Сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй, Министрнүүдэй Советэй орган

ҮБЭЛДӨӨ ҮХЭРНҮҮДЭЭ ҺАЙНААР ШАХАХА

...НЭЭ урагша манай республикын олонхи ажахынууд үхэр ма... зун, намарай элдин сагта һайнаар бэлшээжэ таргалуулаад лэ, ...үбэлдөө тэдэнээ үхүүлэн, үргүүлэнгүйгөөр хүхэ ногоон дээрэ гар... болоо гэжэ тоолодог байгаа.

...ш үнэндөө энэ гээгдэнги һанал баримталһаниһаа боложо, удаан саг ...үү олон мал баригдадаг, тэдэнэй харууһа, тэжээлдэ тон ехэ мүнгэ ...ин талаар гаргашалагдадаг, үхэрэй мяха ехээр абаха хэрэгшье ни...өргэ татагдадаг һэн.

...өөшье зарим ажахынуудай энэ хуушанайнгаа заншалые орхёогүй. ...сагта үхэр мал шахан таргалуулха хүдэлмэри эмхидхэхэ гэхэдэ ...шархуугаар хандадаг зандаа байһаниинь гэмшэлтэй.

...ууды һайн байрада байлгажа, зүб рационоор эдеэлүүлээд, орол...гоор харууһалаад байгаа һаа, шэмэрүүн хүйтэнэй сагташье тэдэ...гэн таргалуулжа, шэгнүүрыень ехээр нэмээхэ, эрхим шанартай ...эгээр абаха арга боломжын бии байһание Яруунын совхозой ...малшадай дүй дуршэл, түйлалта элитээр гэршэлнэ. Эндэхид 1965 ...хойшо малаа үбэлэй сагта шахан таргалуулха дуршэл хэреглэжэ ...юм. Жэл бүри үбэлжэлгын үедэ. зургаа һара соо 800—1000 толгой ...г, буруунуудые шахажа, һайнаар түлжүүлжэ гарадаг. Мүнөө жэлдэ ...совхойхид үбэлдөө хамта 1100 толгой үхэр шахан таргалуулжа, тэ...гээ тус бүриин шэгнүүрые суудхэдээ 1000 граммһаа бага бэшээр ...бди гэжэ социалис уялга абаад, республикынгаа бүхы малшадые ...өөнэ уряалаа һэн.

...дын малшад хэлэһэндээ нэрэтэй түрэтэйгөөр хүрэжэ байна. Үнгэ...октябрь, ноябрь, декабрь һарада 450 үхэр шахажа, тэдэнэйнгээ ...рин шэгнүүрые суудхын 1011 граммаар нэмээгээд, шахамал бүхэ...3 центнер үлүүтэй татаха болгожо, һаяар гүрэндэ тушааханъ. Тии...гүрэндэ мяха тушааха хахад жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь холо урид, ...ин эхээр дүүргэхэ зорилготой.

Манай совхозойхид үхэр малые үбэлдөө шахахада ашагтай гэжэ ...эдэхэ болонхой. Жэшээнь, урдань гүрэндэ тушааһан үхэрэйэнай ...р мяханай өөрын үнэ сэн 140—150 түхэригтэ болодог байбал, ...мүнөө малаа үбэлэй сагта һайнаар эдеэлүүлжэ, богонихон болзорто ...г болоһонойнай ашаар үхэрэй мяханай центнерэйнь өөрын үнэ ...—60 түхэригһөө дээшэ гаранагүй. Ондоогоор хэлэбэл, үхэрэй мя... центнер бүхэнһөө таби-жаран түхэригтэй сэбэр ашаг олзо оруулагда...най ажахыда, гүрэндэшье ашагтай байна ха юм,—гэжэ совхозой ...зоотехник М. О. Цыбиков хөөрэнэ.

...уунын совхозой малшадай һайн һайхан үүсхэл уряае дэмжэжэ, үбэ...лэй сагта хашараг, буруунуудые шахан таргалуулха хүдэлмэри ...ээр эмхидхэжэ байһан ондоошье колхоз, совхозууд республика ...һала бии. Тэдэнэй дундаһаа Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэ...э, Мухар-Шэбэрэй «Загаанский», Түнхэнэй «Сибиряк» колхозууд, ...й аймагай Дзержинскиин нэрэмжэтэ, Хяагтын аймагай Хүдэриин ...үдые нэрлэмээр. Жэшээлхэдэ, Дзержинскиин нэрэмжэтэ ...тусхай дулаан байра соо 400 үхэр байлгаад шахана. ...ээлыень хоёто кормушкадань хэхэ, шэбхэ шабааһыень сэбэрлэ...мэри тэндэ оньһожоруулагданхай. Авто-уһалуури тодхогдонхой. ...нэ ноябрь, декабрь һарада шахамал бүхэниинь шэгнүүрээ суудхын ...-1300 граммаар нэмээгээ.

...эй хамта энэ тон шухала хэрэгтэ анхаралаа болотоор хандуулаа...ээр мал шахан таргалуулха тусхай гүүртэ эмхидхэхэбди гэжэ миил ...гэһэн, тэдэниие мүнөө хүрэтэр эмхидхээшьегүй ажахынууд олон.

...ын аймагай Үдын совхоз энэ жэлдэ үбһэ тэжээлээр ядала элбэг. ...үдэр бүри хожом, ехэ хүйтэн болотор хүбаажа үрдеэгүй, гүүртэ, ...үүртэ зөөгөөгүй байгаа. Тиимэһээ һаял декабрь соо, үхэрнүүдэйн...һан хойно шахалганда табяабди гэжэ болотоор эдеэлүүлжэ за...Үбһэ тэжээлыньшье буйлууна, шанаржуулнагүй, миил газарта ...р хаяад байдаг. Тиигэхэдэнь мал яагаад таргалха, шэгнүүрээ нэ...да. Мүн энэ аймагай Анаагай совхозой Байсын-Үбэрэй, Георгиев...ской Ашангын отделенинүүдтэ иимэрхүү байдал үзэгдэнэ.

...шахалгын эхилээд байхада, Зэдын аймагай Доржо Банзаровай нэ...э колхоз хамта 170 үхэр шахалганда табяа һэн. Тэрэ гэһээр үхэр...нгэшье дахин шэгнээгүй, тэжээлэй тодорхой һайн рационишье та... Шахамалнуудайнь шэгнүүрээ хэды шэнээн нэмээһэн, хорөо...ые мэдэхын аргагүй. Малшад ажалай ямар түлөөһэ абахаяа, үхэр...гээ шэгнүүр хэды шэнээнээр нэмээхэ зааборитайгаашье мэдэнэгүй. ...үүрэй аймагай Охин-Булагай, Бэшүүрэй совхозууд шахаха үхэр... хүйтэндэ задагай хорёо соо эдеэлүүлнэ, уһалаабди гэжэ холо горхо, ...й хүйтэн уһа руу туунa. Эгээл тиимэһээ эдэ ажахынуудай үхэрнүүд ...үнөө үдэрэй аяар 7—8 тэжээлэй единицын хэмжээнэй хоол эдижэ ...ье, шэгнүүрээ суудхын миил 200—250 граммаар нэмэнэ.

...най шахалган бэшэ гээшэ. Эндэхи Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхоз...малнуудынь баһал тэды шэнээн тэжээл эдижэ байгаад, үхэр бүхэ...нь суудхын 1200—1300 граммаар шэгнүүрээ нэмээнэ ха юм. Үбэлэй ...хүйтэндэ шахамал малые дулаан байрада, ехэ ябуулгагүйгөөр байл...шэдэл һаа олон янзын, тааруулжа табиһан рационоор, һайса бүй...н, шанаржуулһан тэжээл эдюулхэ, бүлеэдхэһэн уһаар уһалха хэ... Жэшээнь, Яруунын совхозойхид шахамалнуудтаа шанартай үбһэ, ...о үтэлсэхэһөө гадна, татагдаһан талханда аарса хүдхэжэ эдюулнэ. ...нь тэжээл белок, малай бэедэ шэнгэхэ протеин ехэтэй болоно ха ...Зарим ажахынууд шахамал үхэрнүүдтэ үбһэ, талха, ороохо, силос ...һээ гадна, һолоомо гидролизно аргаар буйлуулаад, эһээгээд үгэнэ. Үбэлэй сагта үхэр мал шахаха гээшэ хүнгэн хэрэг бэшэ. Ажахынуу...партийна организацинууд, хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд энээндэ үдэр ...н анхарал хандуулха зэргэтэй. Тэндэ хүдэлжэ байһан малшадта али ...ээр туһалха, урма зоригыень бадаруулха, тэдэнэй дунда социалис мү...е һайнаар эмхидхэхэ, дүнгыень хаһа сагтань гаргажа байха шухала. ...Үб гэхэдэ, мүнөө манай республикада үбэлэй сагта үхэр мал шахан ...луулха асуудал шиидхэхы ехэ шанартай болоод байна. Илангаяа ...гаа фермэнүүдые усадхажархиһан ажахынууд үбэлдөө үхэрнүүдээ ...агүй һаа, гүрэндэ мяха худалдаха жэлэйнгээ нэгэдэхи, хоёрдохи ...лай түсэб дүүргэжэ шадахагүй болоно. Үхэрнүүдыел һайнаар шахан ...луулжа тушааха, худалдахаһаа ондоо арга үгы. Колхоз, совхоз бү... үбэлжэлгын үедэ үхэр мал олоор шахаха, таргалуулха арга болом...е гүйсэд бии. Энэ жэлдэ олонхи ажахынуудта үбһэ тэжээл урдынхи...элбэг.

Совет лётчик-космонавтнууд (зүүн гарһаа) Б. В. Волынов, Е. В. Хрунов, А. С. Елисеев. ТАСС-ай фото.

„СОЮЗ-4", „СОЮЗ-5" ОНГОСОНУУД ЗАЛГАГДАБА

ЗАМБУУЛИНАЙ ТҮРҮҮШЫН ТУРШАЛГЫН СТАНЦИ

ТАСС-ай мэдээсэл

Мүнөөдэр, 1969 оной январиин 16-да Москвагай сагаар 11 час 20 минутада «Союз-4» ба «Союз-5» гэжэ замбуулинай онгосонууд гараар залан жолоодогдожо, амжалтатайгаар залгагдаба. Энэ ушар онгосонуудай Советскэ Союзай газар дээгүүр гаража ябаха үедэ болоһон байна. Тиихэ үедэ «Союз-4» онгосо газарые 34-дахин, «Союз-5» онгосо—18 дахин тойроод ябаа. Залгалдахын урда тээ хоёр онгосо дээрэхи бүхы оньһо түхеэрэлгэнүүд экипажнуудаар шалгагдаад, ямар байдалтай байһан тухайнь Газарта элидхэн дуулгагдаа. 10 час 37 минутада автомат аргаар онгосонууд бэе бэедээ дүтэлэлсөөд, хоёр онгосын хоорондохи зай 100 метр хүрэтэр агшаһан байна.

Удаань «Союз-4» онгосын командир лётчик-космонавт В. А. Шаталов гараараа залан жолоодожо, «Союз-4» онгосыногоо замыень хубилган дабшажа, «Союз-5» онгосын хажууда ерэжэ тулгаа. Тэрэнэй һүүлээр онгосонуудай бэе бэез хабшан таталсажа, бүхөөр нялдахадань, электрическэ утаһа шэжэмүүдынь холбогдоо. Бэе бэедээ ойртолсохо, тулгалдаха ба залгалдаха үенүүдтэнь онгосонуудай бүхы оньһо түхеэрэлгэнүүд гэмгүй һайнаар хүдэлөө. Тиимэ болохолоороо, Газарые тойрон дабшаха зам дээрэ дэлхэй дээрэхи түрүүшын замбуулинай туршалгын станци суглуулан хабсаргагдаад, хүдэлмэрилжэ эхилээ. Тэрэ станци хэдэн олон туршалгануудые ба шэнжэлэлгэнүүдые хэхэ ябадал олгоно, экипажай һуужа ябаха дүрбэн таһалгатай, тэрэшэлэн хүдэлмэрилхэ ба амарха таарамжатай эрхэ байдалаар хангагданхай. Станци соо тэрэнэй таһагуудай хоорондо телефонно холбоон тогтоогдонхой.

Ниидэлгын программые саашадань дүүргэхын тулада Газарые тойрон дабшадаг замбуулинай станциин зүг шэгынь «Союз-5» онгосын командир Б. В. Волынов олгоһон байна. Ойртолсолго ба залгалдалга газаа талын телекамерануудаар Газарта дамжуулагдаа.

Станциин бүхы оньһо түхеэрэлгэнүүд гэмгүй һайнаар хүдэлнэ гэжэ лётчик-космонавт В. А. Шаталов элидхээ. Таһалганууд соохи уларил хараалагдаһан хэм хэмжээн соогоо. Космонавтнууд сэргэг хүхюутэйнүүд.

Туршалгын хүдэлмэри хэхэ саашанхи программые станциин экипаж дүүргэжэ ороо. Космонавтнуудтай тогтууритай радио-холбоон хангагдаа.

Замбуулинай туршалгын станци ниидэлгээ үргэлжэлүүлһээр.

„СОЮЗ-4", „СОЮЗ-5" ОНГОСОНУУД ГАЗАРЫЕ ТОЙРОН ЗУРАЛЗАҺААР

ТАСС-ай мэдээсэл

1969 оной январиин 15-да Москвагай сагаар 17 час 30 минутада «Союз-4»—21, харин «Союз-5» онгосо Газарые таба дахин тойрон ниидэбэ.

Хүдэлмэриингөө гуримтай тааралдуулан, замбуулинай онгосонуудай экипажнууд ниидэлгын үедэ кабина соохоо гаража, туршалгануудые ба научна шэнжэлгэнүүдые хэхэ талые ажаглана.

Лётчик-космонавт В. А. Шаталов медицинскэ шэнжэлгэнүүдые хээ, Газарай нюруугай харагдадаг ба гэрэлтэдэг талые ажаглан хараа.

Нүхэдэйнгөө ниидэн гараһан «Союз-5» замбуулинай онгосын Газарые тойрохо замда амжалтатайгаар гаргагдаа гэжэ мэдэхэдэ аятай зохид байгаа гэжэ «Союз-4» онгосын командир радио-холбооной үедэ дуулгаа. Эбтэй эетэй коллектив соо ямаршье зорилго бэелүүлхэдэ бэлэн гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

«Союз-5» гэжэ замбуулинай онгосын экипаж онгосын кабина соохи түхеэрэлгэнүүдэй кино ба фото буулгабаринуудые хээ, научна шэнжэлгын ехэ программа дүүргээ. Онгосынгоо зүг шэгэй тодороод байхада, тэдэнэр одо мүшэдые ажаглан хараа, ионосферэ худар радио-долгинуудай үнгэрэн гарахые шэнжэлээ, медицинскэ шэнжэлгэнүүдые хээ. Газарай нюруу дээрэхи геолого-географическа объектнүүдые ажаглан хараа, Инженер-шэнжэлэгшэ Е. В. Хрунов навигационно хэмжэлгэнүүдые үнгэргөө.

«Союз-5» онгосын экипаж замбуулинай онгосые бүтээгшэдтэ зорюулан амаршалга дамжуулаа.

Телеметрэй ба нүхэд В. А. Шаталовай, Б. В. Волыновай мэдээнүүдэй ёһоор, онгосонуудай оньһон түхеэрэлгэнүүд һаадгүй һайнаар хүдэлнэ. Лётчик-космонавтнуудай бэеын элүүр эрхим һайн. Космонавтнууд дуратайгаар эдеэлээ. Космонавтнуудай рационодо уһагүйгөөр бэлэдхэгдэһэн продуктнууд, тиихэдэ юрын эдеэ хоол, жэшээлхэдэ, харчо шүлэн, тахяагай мяхан, шоколад, элдэб согууд бии.

«Союз-4», «Союз-5» онгосонуудай ниидэлгэ Советскэ Союзай баруун хилэһээ Номгон далай хүрэтэр нэмжыһэн газар дээрэ хэмжэлгэ ба захиралта-хэмжэлгын хэдэ хэдэн арбан түхеэрэлгэнүүдээр найдамтайгаар хангагдана. Эдэ пунктнууд онгосонуудай ниидэлгын замай хэрэгсэлнүүдээр, телевиденинн ба хэлхеэ холбооной телеметрическэ хэмжээнүүдэй хэрэгсэлнүүдээр хангагдаһан тула замбуулинай онгосонуудһаа ороһон мэдээсэлнүүдые шэнжэлхэ талаар ходо шахуу хүдэлмэри ябуулжа, онгосонуудай экипажнуудтай радио-холбоо сэхэ байгуулаанхай. Гвинейскэ тохой шадар байһан «Моржовец», «Невель» гэжэ СССР-эй Наукануудай академиин научно-шэнжэлгын суднанууд, Атлантическа океанай баруун хойто хубида байһан «Владимир Комаров» гэжэ корабль захиралта-хэмжэлгын хүдэлмэринүүдтэ мүн хабаадалсана.

«Союз-4», «Союз-5» замбуулинай онгосонуудай ниидэлгэ амжалтатайгаар үргэлжэлһөөр.

АРАДАЙ ХИНАЛТЫН ОРГАНУУД ТУХАЙ ДҮРИМ

...Р-тэхи арадай хиналтын ор... тухай дүримые КПСС-эй ...льна Комитет, СССР-эй Ми...үүдэй Совет баталба.

...дай аша туһые харадаг ба ду...лыень мэдүүлдэг Совет гүрэн ...хиналта хэхэ эрхэ оронойнгоо ...ан лэ эзэниинь болоһно арад...рэнь олгогдодог. Социалис де...тиин тухэл маягуудай нэгэн ...шо арадай хиналтын органууд ...общество дотор шухала һуури ...г гээд энэ документ соо хэлэ...й.

...дприятинууд, колхозууд, эмхи ...ануул болон организацинуудта ...г гүрэнэй хиналта ажалшадай ...тын хиналтатай арадай хинал... органуудта тааралдуулагдадаг ...Арадай хиналтын бүлэгүүдтэ, ...нууд ба комитедүүдтэ хүдэлдэг, ...ти, правительствын директивэнүү... түйсэдхэл шалгалгада хабаада...тэдэниие бэелүүлгэдэ туһалдаг ...мэришэд, колхознигууд ба алба ...шад элэ органуудай гол хүсэ...нь болоно.

...радай хиналтын органууд парти, ...тельствын уларидалгаар хүдэл...эмхидэл ба журам һайнтай бай...ар кадрнуудые хүмүүжүүлхэ та...н үдэр бүхэнэйнь ажал ябуулга...тэдэнэй элэбхитэй туһалагшана...нь байдаг.

...Арадай хиналтын органуудай гол ...ялгонууд дүрим соо тодорхойлогд...ной. Тэдэнэй ажал ябуулгын гол ...һинь гэхэдэ, парти, правительст...э директивэнүүдые советскэ, ажа...а ба бусад организацинуудай бо...ээр бэелүүлгые хододоо шалгаха, ...т коммунис байгуулалтые хүтэлбэрилгые саашадань нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэнь, экономикые бүхы хэмжээгээр дэбжээхын, гүрэнэй журам ба социалис хуули ёһо бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэнь партийна ба гүрэнэй органуудта туһалха ябадал болоно.

Арадай хиналтын органууд халаа гүрэнэй түсэбүүд болон даалгабаринуудай дүүргэлтые хододоо хинажа байлгые бэелүүлдэг, арадай ажахын арга боломжонуудые элирүүлхын ба хэрэглэхын, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхын, хүдэлмэриин хүсые, материальна нөөсэнүүд болон мүнгэ зөөриие гамтайгаар ашаглахын, бүхы шэнэ, түрүү юумэнүүдые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхын түлөө элэбхитэй тэмсэл хэдэг. Гүрэнэй журам эбдэлгэдэ, мэхэ гохо гаргаха, ажал хэрэгтэ өөрынгөө эмхиин тала харан хандаха, эзэн буса ба үрихэ бардамлаха ябадалда, гүрэниие мэхэлхэ, социалис зөөридэ гар хүрэхэ али бүхы һэдэлгэнүүдтэ эсэргүүсэн эрид шангаар тэмсэхэ гээшэ арадай хинагшадай уялга болоно. Тэдэнэр халаа хойрог нобшо ябадал гаргалтые эрид шууд зайсуулха, гүрэнэй аппаралай хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулха, тэрэнэй гарза гаргашынь бага болгохо, ажал научна ёһоор эмхидхэлгые ба хүтэлбэрилгые нэбтэрүүлхэ, эмхи зургаануудай шатаар бэелүүлэгдэдэг хиналтые нарижаар табиха ябадал мүн лэ түйлаха ёһотой.

Арадай хиналтын органууд бүхы ажал ябуулгаа бэелүүлхэдээ, оронойнгоо эзэн байһан мэдэрэлые, бүхы общественын хэрэгэй түлөө түд бүхэндөө ехэ харюусалгатай байһан мэдэрэлые совет хүнүүдтэ хүмүүжүүлхэ ёһотой.

Хүдэлмэридөө алдуу эндүү гаргалтаһаа кадрнуудые хаһа саг соонь уридшалан һэргылхэ, элирүүлэгдэһэн дутуу дундануудые зайсуулгахэ гээшэ арадай хиналтын органуудай шухалын шухала зорилго болоно. Энээнэй тулада арадай хиналтын органууд хэблэл, радио болон телевидениие үргэнөөр хэрэглэн, өөрынгөө хүдэлмэри тухай тунхаглажа байха зэргэтэй. Гаргагдаһан дутуу дундануудай талаар зэмэтэй хүнүүдтэ нүхэрэй ёһоной шүүмжэлэл хэжэ, тэдэнэй буруу ябуулгануудые зүбшэн хэлсэжэ, тэрэшэлэн тэдэниие харюусалтада хабаадуулжа, арадай хиналтын органууд нүлөөлдэг байха.

Советскэ, ажахын, кооперативна ба ниитын организацинууд, тушаалта хүнүүд халаа арадай хиналтын органуудта али бүхы туһаламжа үзүүлхэ, өөһэдтөө даалгагдаһан уялгануудаа дүүргэхынь тулада шухала эрхэ байдал бии болгохо уялгатай.

Дүрим соо иигэжэ хэлэгдэнэ. Эрхэтэдэй дурадхалнууд, мэдүүлгэнүүд болон гомдолнуудые хаража үзэхэдөө, совет хуулинуудые тушаалта хүнүүдэй сахилгын хойноһоо арадай хиналтын органууд саг үргэлжын хиналта бэелүүлхэ уялгатай. Тэдэнэр бүхы министерствэнүүдтэ, зургаануудта, предприятинуудта, эмхи зургаануудта, организацинуудта, тэрэшэлэн колхозуудта, ондоошье кооперативна ба ниитын организацинуудта элэ хүдэлмэриин ямараар табигдаһые шалгадаг байха, тиихэдээ хуулинуудые сахяагүйн, нобшо, ёһо талыгээр хандаха, хойрог ябадал гаргаһанай, эрхэтэдэй дурадхалнууд, мэдүүлгэнүүд болон гомдолнуудаар абтадаг шиидхэбэринүүдые дүүргээгүйн түлөө зэмэтэ хүнүүдые шанга харюусалгада хабаадуулха зэргэтэй.

Арадай хиналтын эмхинүүдэй үндэһэ һууринь болодог арадай хиналтын бүлэгүүд болон постнуудта дүримэй ехэ бүлэг зорюулагданхай. Тэдэнэр предприятинууд, колхозууд, эмхи зургаанууд болон организацинуудта сэхэ хиналта бэелүүлхэ, эзэн буса ба бардамлан үрихэ, гүрэнэй ба үйлэдбэриин журам, социалис хуули ёһо эбдэхэ ябадалай гарахын аргагүй оршон байдал үйлэдбэриин, хүтэлбэрилгын ба хангалгын бүхы участогуудта түйлаха хэрэгтэнь партийна организацинуудта, захиргаанда туһалха үүргэтэй.

СССР-эй арадай хиналтын комитедэй, союзна ба автономито республикануудай арадай хиналтын комитедүүдэй, хизаарнуудай, областьнуудай, автономито областьнуудай арадай хиналтын комитедүүдэй, окружной, городуудай ба районуудай арадай хиналтын комитедүүдэй зорилгонууд, эрхэ ба уялганууд дүрим соо мүн лэ тодорхойлогдоһон байха юм.

СССР-эй арадай хиналтын комитет союзно-республиканска орган болоно. Тэрэ КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй сэхэ хүтэлбэри доро хүдэлмэрилдэг. СССР-эй арадай хиналтын комитет халаа орон доторхи бүхы арадай хиналтын органуудай ажал ябуулые залан ударидадаг, мүн парти, правительствын директивэнүүдые, гүрэнэй түсэбүүдые ба даалгабаринуудые министерствэнүүдэй, зургаануудай, советскэ ба ажахын организацинуудай, предприятинууд болон колхозуудай дүүргэлтын хойноһоо хиналта бэелүүлдэг. СССР-эй арадай хиналтын комитет халаа шалгалтын үрэ дүнгүүдээр ниитэ гүрэн түрын ехэ шанартай дурадхалнуудые КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Министрнүүдэй Советтэ оруулдаг, арадай ажахын тус тус һалбаринуудтахи ажал хэрэгүүдэй байдал тухай, министерствэнүүд ба зургаануудта хүдэлмэриинь ямараар эмхидхэгдэһэн тухай элидхэлнүүдые хүргэдэг.

Арадай хиналтын комитедүүд халаа шалгалтын үрэ дүнгөөр зохихо тогтоолнуудые баталан абадаг, элирүүлэгдэһэн дутуу дундануудые зайсуулха талаар дүримэй ёһоор олгогдоһон эрхынгээ жэшээгээр хэмжээнүүдые тодорхойлдог. Предприятинуудай, колхозуудай, организацинуудай, министерствэнүүдэй, зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд элирүүлэгдэһэн дутуу дундануд болон таарууугүй ябадалнуудые удаарууланшгүй зайсуулха, үрэ дүнгүүд тухайнь арадай хиналтын комитедүүдтэ мэдээсэхэ ёһотой.

Арадай хиналтын органууд тухай дүримэй текстые тусхай ном болгожо, политическа литературын хэблэл олон тиражтайгаар барлан гаргаха байна.

(ТАСС).

ЗАМБУУЛИН ХУДАР ШЭНЭ АЛХАМ

КИЕВ. (ТАСС). Замбуулинай хоёр онгосо Газарые тойрон дабшана! Совет наука ба техникын эрэлхэг зоригтой шэнэ туршалга тухай Москва бүхы дэлхэйдэ хэды дахин дуулгана гээшэб. Гурбан космонавтһаа бүридэһэн экипажтай «Союз-5» замбуулинай онгосо Газарые тойрон дабшаха замда гаргагдаба.

Замбуулинай дайда бүмбэрсэгэй нюусые барижа байхаяа болихонь. Юртэмсын заха хизааргүй дайдые удаа дараалан шэнжэлхэ үе саг эхилбэ.

«Союз-4», «Союз-5» онгосонуудай ниидэлгэ — манай ороной автоматика ба телемеханикын, электронико ба математическа тоо бүридхэлэй хүгжэлтын шэнэ гэршэ мүн. В. А. Шаталов, Б. В. Волынов гэгшэдэй жолоодоһон совет хоёр онгосонуудай ниидэлгэ — замбуулинай дайдые түсэблэн хараалһанай ёһоор шэнжэлгын шэнэ алхам гээшэ.

С. К. ВСЕХСВЯТСКИЙ,
физико-математическа эрдэмэй доктор.

БААТАРШАЛГА. ОМОГОРХОЛ

Замбуулинай дайда ба космонавтнууд. Эдэ үгэнүүд хүн түрэлтэнэй, эб найрамдалай эгээн үнэтэй сэнтэй юумые бэедээ нэбтэрүүлнэ. Энэмнай - омогорхол ба баатаршалга, ажал ба соёл культура, эрдэмтэдэй алдар соло. Ушар тиимэһээ «Союз-4», «Союз-5» замбуулинай онгосонуудые ниидхүүлһэн тухай мэдээсэлнүүд совет хүн бүхэнэй гайхан омогорхохо, баясаха дура хүргэнэ. Рязанска областиин Спасска районой «Дело Октября» колхозой хүдэлмэрилэгшэд бүхы совет арадтай хамта иигэжэ хэлэнэ: «Замбуулинай дайдада ниидэн гарагшадта алдар соло! Замдаа һайн һайхан ябажа, замбуулинда хэхэ хүдэлмэриин программа амжалтатайгаар дүүргээд, түрэл газар дээрээ амжалтатайгаар бууxыетнай хүсэнэбди».

К. ПЕТУХОВА,
тугалшадай бригадир, СССР-эй Верховно Советэй депутат, Социалис Ажалай хоёр дахин Герой.

Рязань.

БАЯСАМААР МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

Манай ажабайдалда үдэр бүри шахуу баясамаар мэдээсэлнүүд абтажа байна. Подполковник Шаталовай замбуулин руу ниидэһэндэнь гайхажа үрдеэгүй байтарнай, «Союз-5» онгосо гараба гэһэн үнөө нэгэ һонин дэлхэйе доһолгоо.

Үг зорилгомнайшье адли—бултанһаа хурдан түргэнөөр, бултанһаа дээгүүр, бултанһаа холо ниидэхэ. Урагшатай ябагты, хүндэтэ ханинар!

В. ЕЖОВ,
Киргизэй гражданска авиациин управлениин начальнигай орлогшо.

ПАРТИЙНА ХРОНИКО

СЕКРЕТАРЬНАР ҺУРАНА

УЛААН-ҮДЭ. КПСС-эй Советскэ райком партийна эхин организацинуудай секретарьнарай хоёр удэрэй семинар партиин обкомой политическэ гэгээрэлэй байшан дотор үнгэргэбэ.

Партиин гэшүүн байха ленинскэ ёһо гуримууд тухай, партийна хүдэлмэриие түсэблэхэ, суглаанда бэлэдхэл яажа эмхидхэхэ ба тэрэниие үнгэргэхэ, абтаһан шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтые хинаха тухай асуудалнуудаар КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр Ченкиров, КПСС-эй обкомой инструктор нүхэр Петчинова гэгшэд элидхэл хэһэн байна.

Партийна бүлэгүүдые хүтэлбэрилхэ, үзэл сурталай хүдэлмэри жолоодон ябуулха, мүрысөө эмхидхэхэ тухай асуудалнууд семинарта хабаадагшадай анхарал татаһан байна. Арадай хинагшадай бүлэгүүдые хүтэлбэрилхэ тухай, партийна хэрэгэй хүтэлбэриие гуримшуулха тухай асуудалнууд мүн эндэ табигдаба.

«Уласхоорондын байдал тухай» лекциие «Знание» бүлгэмэй лектор нүхэр Башухаев уншаһан байна.

НЭГЭДЭМЭЛ ТҮСЭБӨӨР

ХЭЖЭНГЭ. (Телефоноор абтаба). Чисаанын совхозой партком, профсоюзай рабочком ба ВЛКСМ-эй комитет үбэлжэлгын үедэ малшадай али бүхы эрилтые саг үргэлжэ хангажа байха зорилгоор нэгэдэмэл түсэб зохёоһон юм. Тэрэ хэмжээ ябуулгануудынь КПСС-эй райкомой бюродо табигдажа, һайшаагдаһан байгаа.

Мүнөө тус совхозой малшад тэрэ хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудай ёһоор хангагдажа байна. Тусхай заагдаһан болзорто үдэр соёлшод, худалдаа наймаанай, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангадаг комбинадай, медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд малшадай суглараад байһан газарта ерэнэ.

Эгээ түрүүн иимэ хангалга эндэ 3-дахи отделениһээ эхилээ һэн. Отделениин түб һуурин Булаг тосхондо дүшөөд малшан суглараад байгаа. Совхозой директор нүхэр Бардунаев В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе эрхимээр угтаха зорилгонууд тухай хөөрэжэ үгөө һэн.

Хойто үдэрнүүдтэнь Үлзытэ, Михайловка тосхонуудта иимэ уулзалганууд болобо.

Н. ГАЛДАНОВ.

ПАРТКОМОЙ ТООСООН

ХОРИ. «Георгиевский» совхозой партком болон партийна эхин организацинууд комсомолшууд болон залуу үетэнэй дунда ябуулдаг хүдэлмэреэ һүүлэй үедэ яһала һайжаруулжа байһан зэргэтэй. Залуушуулые малшан болгохо талаар эмхидхэлэй хүдэлмэри хэгдэһэн байна. Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой комсомолшуудай үүсхэлые дэмжэн, ВЛКСМ-эй 9 гэшүүд хонишон болохо хүсэлтэй байһанаа мэдүүлээ. Мүнөө үйлэдбэри дээрэ сэхэ хүдэлжэ байһан комсомолшууд түрүү зэргэдэ, жэшээ харуулан ажаллана.

Комсомолой организациие партийна талаар хүтэлбэрилдэг ажал ябуулга тушаагаа совхозой парткомой секретарь А. В. Белоусов КПСС-эй райкомой бюро дээрэ тоособо. Парткомой тоосоое зүбшэн хэлсэхэ үедөө, тэрэнэй хүдэлмэридэхи дутагдалнуудые мүн элирхэйлһэн, захяа заабари үгэһэн байна.

Р. ЦЫМПИЛОВ.

КОМСОМОЛ—ПАРТИИН ХАЛААН

ЗАЛУУ НАҺАНАЙ ЭРШЭ ЗАЛИРШАГҮЙ

«Залуушуултай хэгдэхэ хүдэлмэридэ партиин эрхим кадрнуудые, ажабайдалай дүй дүршэлтэй, гүнзэгы эрдэм бэлигтэй хүнүүдые хабаадуулха гээшэ партийна организацинуудай нангин хэрэгынь болоно».

(ВЛКСМ-эй 50 жэлэй ойдо зорюулһан КПСС-эй ЦК-гай тогтоолһоо).

Мүнөө жэлдэ заводоймнай 35 жэлэй ой тэмдэглэгдэхэнь. Энэ хадаа Буряадаймнай гигант болохо ЛВРЗ-гэй бүхы ажалшадай, тэрэ тоодо комсомолшууд болон залуушуулай баяр баясхаланта һайндэрынь гээшэ. Анха түрүүн предприятиимнай һуури табигдажа эхилһэн сагһаа хойшо комсомол хадаа манай заводой партийна организациин халаанииинь ходоодоол боложо ябаа.

Энээниие мүнөө һанаагүйдэ аргагүй. Гушаад ондо заводой баригдажа байхада, эндэмнай томохон комсомольско организаци байгуулагдаһан, тэрэниие буряадай түрүүшын комсомолшуудай нэгэн Алексей Добрынин хүтэлдэг байһан юм. Алексей Алексеевич хожомынь партида ороод, бүхы наһаяа заводто үнгэргэжэ, мүнөө пенсидэ гаранхай. 1934 ондо түрүүшын паровозой заһабарилгаһаа гарахада, комсомол ябаһан слесарь Семен Григорьевич Попов мүнөө партийнаа организациингаа эдэбхитэй коммунист болонхой ажаллажа байгша. Дурдаа һаа, иимэ жэшээнүүд олон байха.

Ажалдаа эдэбхитэйгээр хабаадалаг, жэшээ харуулжа ябадаг комсомолшууд жэл бүхэндэ олошоржо, тэдэнэй дундаһаа олонхинь партида зууршалагдана, тиигэжэ партийна организацимнай бэхижэнэ. Мүнөө заводтомнай 1200-аад комсомолшууд хүдэлжэ байдаг. Тэдэнэр баатарлиг ажалаараа, алдар солоороо суурхана. Совет засагай 50 жэлэй ойн баярай тэмдэглэгдэжэ байхада, комсомолой организацида ВЛКСМ-эй ЦК-гай Улаан тут хэтэ мүнхэдөө хадагалжа байхаар барюулагдаа һэн. Комсомолой 50 жэлэй ойдо габьяата ажалай һүлдэ тэмдэг болгон хэтэдээ байлгахаар ВЛКСМ-эй обкомой Улаан тугта хүртэһэн байна.

КПСС-эй XXIII съездын болон партиин ЦК-гай шиидхэбэринүүдые партийна организацимнай бэелүүлжэ байхадаа, комсомолой хүдэлмэридэ анхаралтайгаар хандана. Заводоймнай партийна комитет дээрэ комсомолшууд болон залуушуулай ажалые һайжаруулха тушаа шухала асуудалнууд зүбшэгдэжэ байдаг. Нёдондо июнь һарада Красноярска хизаарай партийна организациин комсомолые ударидаха талаар ябуулһан хүдэлмэри тушаа КПСС-эй ЦК-гай тогтоол парткомой бюрогой заседанида харагдажа, тодорхой хэмжээнүүд хараалагдаа. Залуушуулай дунда эмхидхэгдэһэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүд партийна комитедтэ шагнагдана. Гадна цехүүдэй болон таһагуудай партийна эхин организацинуудта комсомолшууд болон залуушуулые хүмүүжүүлхэ тухай, тэдэнэй ажал хэрэгые ударидаха талаар коммунистнуудай үүргэ харюусалгые дээшэлүүлхэ тухай асуудалнууд ходоодоо зүбшэгдэжэ байгша. Парткомой шиидхэбэреэр үйлэдбэриин һалбаринуудта партийно-комсомольско суглаанууд зарлагдадаг болоо.

Заводоймнай партийна комитет, эхин организацинууд иимэ хэмжээ ябуулгануудые хараалхадаа, комсомолой ажал хэрэгтэ тохёолдоһон дутагдалнуудые усадхахаһаа гадна, тэдэниие хүмүүжүүлхэ, ажалдань абьяастай болгохо хэрэгтэ, залуу үетэниие ажабайдалай һайн һайхан харгы замда оруулха талаар партийна организацинууд нүлөөлнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ цехүүд болон таһагуудай комсомольско организацинуудые ажалдаа дүршэлтэй залуу коммунистнууд хүтэлдэг болоо. Мүнөө 14 коммунист комсомолой организацинуудта секретаряар һунгагданхай, гадна ВЛКСМ-эй комитедтэ 12 коммунист ажаллана. Олон коммунистнууд комсомольско организацинуудай секретарьнарай орлогшын, мүн бюрогой гэшүүдэй уялгануудые даажа байдаг. Үйлэдбэриин томохон цехүүдэй комсоргоор залуушуулай хэрэгые эмхидхэжэ шадаха, эдэбхитэй коммунистнууд нүхэд Иванов, Чертенко, Солчатова гэгшэд ажаллана. Комсомолшууд, залуушуулай байһан лэ участок бүхэндэ коммунистнууд байлсажа, ажабайдалдань, хүдэлмэридэнь туһалалсана гээшэ.

Үйлэдбэриин һалбаринуудтахи комсомолой организацинуудай ажал хэрэгые цехүүдэй партийна бюрогой нэгэ гэшүүниинь хинан шалгажа, ударидажа байдаг. Ажабайдалай дүй дүршэлтэй, эрдэм бэлигтэй коммунистнууд энэ уялгые даажа байхадаа, комсомолой хүдэлмэриие зүбөөр эмхидхэнэ. Тэдэнэр суглаанууд дээрэнь байлсажа, заводойнгоо табиһан зорилгонуудые бэелүүлгэдэ комсомолшууд, залуушуулай ямар үүргэ дүүргэхэ байһаниие ойлгуулдаг, урдань тодорхой зорилгонуудые табидаг юм.

Үнгэрэгшэ жэлдэ ВЛКСМ-эй 50 жэлэй ойн баярые угтуулан, заводоймнай комсомолшууд социалис мүрысөөндэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр хабаадаа бэлэй. Вагон заһабарилдаг комбинадай комсомолшууд, залуушуул ехэ уялгануудые абаад, гансахан хүдэлмэриингөө үдэрһөө гадуур ажаллажа, хоёр вагон заһабарилжа бэлэн болгоо. Шудхалгын цехэй комсомолшууд түсэбһөө гадуур табан шудхалаа бэлэдхээ. Мүн локомотив заһабарилдаг комбинадай залуушуул магтаалтайгаар хүдэлһэн байха юм. Тиигэжэ комсомол-залуушуулай 16 бригада өөһэд хоорондоо мүрысөө эмхидхэжэ, «ВЛКСМ-эй 50 жэлэй» нэрэмжэтэ бригадын алдар солодо хүртэхын түлөө тэмсэһэн. Хамта 1200 комсомолшууд коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргын түлөө мүрысэжэ, тэдэнэй 740 гаранииинь ударнигууд болоһон байна.

ВЛКСМ-эй 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ коммунист Солчатовагай хүтэлдэг вагон хабсаралгын цехэй комсомольске организаци түрүүшын һуури эзэлээ. Хоёрдохи, гурбадахи һууринуудта локомотив заһабарилгын, механическа цехүүдэй комсомолшууд гараа. Комсомол-залуушуулай бригадануудай дундаһаа электро-монтажна цехэй нүхэр П. Павловай, дизельнэ цехэй нүхэр В. Ларионовой, вагон хабсаралгын цехэй нүхэр П. Кравцовой бригаданууд шалгарһан. Олон комсомолшууд, тусхайлбал, слесарьнууд Николай Бурцев, Александр Лубсанов, Валерий Шайков, токарь Алексей Орлов болон бусад жэшээтэ һайнаар ажаллана.

Предприятиимнай үйлэдбэриин һалбаринууд бүхэндэ комсомолшууд, залуушуулай абаһан социалис уялганууд, тэрэнэй ямараар дүүргэгдэжэ байһаниинь харуулагдагша һэн. Квартал бүхэндэ социалис мүрысөөнэй дүнгүүд согсолоогдожо, түрүүшүүлдэ дамжуулгын вымпелнүүд барюулагдажа байгаа. Залуушуулай социалис уялгануудаа дүүргэхэ хэрэгтэнь партийна эхин организацинууд, цехүүдэй хүтэлбэрилэгшэд гэрэтэй анхарһан байха юм.

Залуу үетэн ажалдаа эдэбхитэйгээр хабаадаха бүреэ урлажа, нарижуулан зохёожо байһан юумэнүүдтээ ухаан бодолоо гүйлгэжэ, үйлэдбэри дээрээ үнэтэ һайн дурадхалнуудые оруулдаг болонхой. Нёдондо комсомолшуулай, залуушуулай дунда конкурс соносхогдожо, уралан нарижуулгын зуу гаран дурадхалнууд ороһон байна. Тэдэнэйнь 78-ниинь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, хамта 67 мянган түхэригтэй алмалта хэгдээ. Илангаяа комсомолшууд Белошапкин, Пестерев, Ларионов гэгшэд уралан нарижуулгын хүдэлмэридэ үүсхэлтэйгээр хабаадана.

Мүн заводой ВЛКСМ-эй комитет залуу хүдэлмэришэдэй дунда эрхим мэргэжэлтэдэй нэрэ солодо хүртэхын түлөө конкурс соносхоһон, энэнь дирекци болон парткомдо һайшаагдаһан. Тэрэ конкурсдо 500 гаран залуу хүдэлмэришэд хабаадажа, олонхинь «эрхим токарь», «эрхим слесарь» гэхэ мэтын нэрэ зэргэтэй болоһон. Уран гартанай, эрхим мэргэжэлтэдэй тоодо нэн түрүүн аппаратна цехэй токарь нүхэр Родионов, механическа цехэй фрезеровщик нүхэр Ступин, локомотив хабсаралгын цехэй слесарь нүхэр Алексеев гэгшэд оронхой.

Ажал хүдэлмэридөө үнэн сэдьхэлээ табидаг, харюусалгатайгаар хандадаг комсомолшууд партиимнай ёһотойл халаанииинь ха юм. Мүнөө манай партийна организацида байһан бүхы коммунистнуудай олонхинь эдир наһандаа заводто хүмүүжэжэ, комсомолой шатые дабажа, партида ороһон хүнүүд гээшэ. Тэдэниие бултыень нэрлэхынье аргагүй. Теэд партийна организацимнай мүнөө үедэ ямар шухала асуудал залуушуулай урда табинаб гэхэдэ, партида ороохо ерээдүй халаануудые ажалдань, ажабайдалдань коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ зорилготой. Мүнөөнэй залуушуул эрдэм бэлигтэй, мэргэжэлтэй байтаа бэлэй. Тэрэнэй саана партида оротороо ниитын хүдэлмэри эмхидхэлсэжэ һураа бэлэй. Хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ илангаяа залуушуулые дэбжүүлжэ байха тушаа КПСС-эй Центральна Комитет ходоодоол анхаржа байдаг. Энэ заабариие дүүргэхын тулада манай заводой партийна организацишье оролдоно. Ажалшадай дунда этигэлтэй болоһон, политическэ талаараа бэлэдхэлтэй, ажахын хүндэ, орёо асуудалнуудые шиидхэжэ шадаха залуушуул хүтэлбэрилхы тушаалнуудта дэбжүүлэгдэнэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ хамта 49 залуушуул, тэрэ тоодо 21 комсомолшууд хүтэлбэрилхы кадрнуудай тоодо оруулагдаа. Мүнөө нүхэр Саржан цехэй начальник, нүхэр Гапоненко финансова таһагай начальник. Мүн цех... начальнигуудай орлогшоор 8 ... тернууд болон ахалагша ... даар олон комсомолшууд ...

Манай заводто 2400 ... комсомолшууд, залуушуул ... байдаг. Тэдэнэй 900-гаад... болон дээдэ эрдэмтэй. Гэбэш... шуулай олонхинь эрдэм бэ... шэлүүлхын тулада хүдэлм... һарангүй һуралсажа байгш... үедэ үдэшын һургуулинууд... хүн һурана, техникумүүдтэ, ин... ститудуудта 440 хүн һура... Партийна эхин организаци... тэлбэри доро ажалай журам... сахигдадаг болонхой. Урда... үетэнэй дундаһаа хулиган... дэб аашa гаргаха ябадал ал... хёолдог байһанаа, мүнөө ... үсөөрөө. Комсомолшууд, за... партийна болон комсомолой ... зацинуудай табиһан зори... бэелүүлгэдэ харюусалгатай... дана. Энээнһээ гадна комсо... ганизацинууд залуушуулай ... ниитын хүдэлмэри үргэнөөр ... болонхой. Цехүүд бүхэндэ с... секцинүүд, уран һайханай ... эмхидхэгдэнхэй.

Мүнөө манай завод ажал... рээ шэнэ гуримаар түсэблэ... шадые экономическа талаа... наар урмашуулха замда ... Тиимэһээ энэ шэнэ түрүү ... ри һайнаар нэбтэрүүлхэ хэ... түрүүн партийна организаци... ритойгоор нүлөөлхэ уялга... Илангаяа комсомолшууд, за... лые ажалдань эдэбхижүүлхэ ... бүхы коммунистнууд хүсэе... бэл. В. И. Ленинэй түрэһөөр ... лэй алдарта ойн амжалтаар ... хань лабтай.

М. ТУГ...

Улаан-Үдын Ленинэй ор... ЛВРЗ-гэй парткомой секр...

ГОЕ БЭЭЛЭЙНҮҮДЫЕ НЭХЭГШЭ

Улаан-Үдын трикотажна фабрикын коллективэй бүтээһэн эд бараае республикымнай ажалшад һайн мэдэхэ болонхой. Элдэб хубсаһан, бээлэй, малгай болон ондоошье юумэн ноохон утаһаар эндэ нэхэгдэнэ.

Түрүүшүүл олон. Жэшээлхэдэ, Анна Кушнарева нэхэдэг машина дээрэ хүдэлжэ эхилһээр тиимэшье үни болоогүй. Зүгөөр энэ хүн мэргэжэлээ дээшэлүүлжэ, жакет, бээлэй гэхэ мэтые һайн шанартайгаар, түргэнөөр нэхэжэ шададаг юм.

Анна Кушнарева үдэр бүриингөө нормые хододоо үлүүлэн дүүргэнэ.

Зураг дээрэ: А. Кушнарева.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

ШЭНЭ ПРИЦЕП ЗОХЁОГДОБО

«КРАЗ-255» машинада тааруулан зохёогдоһон тусхай прицепээр модо шэрэхэ туршалгын хүдэлмэри Шулуутайн, Клюевскэ леспромхозуудта үнгэргэгдэбэ. Энэ туршалгада Кременчугай автозаводой конструкторнууд, СССР-эй ой модоной промышленностиие оньһон шэнэ машинануудаар хангаха центральна институдай эрдэмтэд хабаадалсаба.

Шэнэ прицеп шагтагалһан хүсэ ехэтэ машинада хэмһээ үлүү модо ашаад, хадын үндэр дабаа гаталан, буртагтай, ташалантай харгыгаар ябуулжа үзэбэ. Туршалгын бүхы шатануудые шалгажа байһан гүрэнэй комиссиин гэшүүд шэнэ түхеэрэлгэдэ һайн сэгнэлтэ үгэжэ, олоор бүтээхэ шиидхэбэри гаргаба. Һаядаа модо бэлэдхэлэй промышленностиин предприятинуудта хүсэ ехэтэй автопоезднуудаар модо шэрэдэг болохонь.

В. СТУПИН.

ЗУРАГЛАЛ

НАЙДАЛ

ЗУН БЭЛЭЙ. Нажар сагай намжаа үглөө. Үдэртөө зунай шатама наранда шарлашаһан ногоон һүниин шүүдэрээр ундалжа, тамир тэнхээ орожо, наран өөдэ дахинаа үндынхэй. Онёо голой зүүн эрьеэр нэмжыһэн тала дайда үшөө хүсэд ургажа үрдеэгүй ногоогоор хушагданхай, холоһоо сэнхиижэ харагдана. Газаа сэлмэг. Үглөөнэй наран дээрэ гаранхай. Иигэһээр шатама халуун эхилхэнь. Ольга хонидоо һэрюунээр үлеэһэн гол тээшэ захадана. «Энэ Харлигай уһалалтын системэ ямар удаагаар баригданаб даа. Энэнэй үни баригдаһан байгаа һаань, хэды ехэ газар уһалагдадаг болохо һэм даа. Таһархай талада уһан ерэхэ һэн. Тиигэбэл хонидхай хэды таргалха байгаа гээшэб. Жэл бүри шииг нойтоор дуталдадаг талын ногоонойшье шэмэ ондоо болохо һэн» гэжэ хонишон басаган шэбшэнэ. Үдэ болонхой. Шатама халуун. Хонид уһалжа дүүргээд, толой эрьеэр шугы бургааһан соогуур үдын халуунһаа хороно. «Баарһалии, халуунһаа хоргодожо һураалта. Битнай гэртээ ошоод ерэһүү. Амархалаартнай бусахаб» гэжэ тэрэ шэбэнээд, толгойдохи пулаадаа абажа, уһанда норгон, тархяа уяад саашална.

Тэрэнэй гэртээ ерэхэдэнь, ахалагша хонишон Шалсама Ламожаповна угтаба. Үниинэй суута хонишон Ольгые ехэ омогорхонгёор шэртэнэ. Олон үгэ дуутүй энэ эхэнэр басаган тээшэ хаража:

— Зай, Ольга, бишини отараяа шамдаал найдаха болооб. Бэшэ хэндэ үгэхэбиб даа. Шамһаа бэшэ найдаха хүн колхоз соо үгы. Ши намһаа дутуугүй хони адуулжа шадахаш. Бишини пенсидээ гаража амархаар болооб. Үшөө нэгэ хэдэн жэл хонидойнгоо хойноһоо һалирхаб гэжэ һанагша һэм. Теэд бэемни муудаа, хүгшэрөөл хаб даа. Ерэжэ байна аабзаб, —гэжэ хэлээ бэлэй.

Ольга Шалсама Ламожаповнагай иигэжэ хэлэхэдэнь баярлаба, айбашье. Ажалша бэрхэ хүнэй бүхы наһандаа хэжэ ябаһан ажал өөр дээрэ даажа абаха гээшэ бэрхэтэйшэг хэрэг. Энэ ажалынь Шалсама Ламожаповнае шэмэглэнхэй. Герой эхэнэр энэ ажалайнгаа зэргээр алдар суудa гаранхай. Шалсама Ламожаповнагай энэ ехэ ажалаа Ольгодо найдахадань, басаган үнэн зүрхэнһөө баярлаа. Суута эхэнэр басагые хүндэ тооложо, ажалаа найдаа бшуу. Юрын хүндэ найдахагүй байгаа. «Энэ олон хонидые Шалсама Ламожаповна шэнгеэр адуулжа шадаха гүб? Хонин бүриһөө жэл бүри хурьга түлжүүлжэ шадаха гээшэ гүб? Хэдэн жэлдэ хамта хүдэлөөбди. Намайе яһала һургаа. Теэд... Теэд шадаха гээшэ гүб?» гэжэ өөрһөө асуун, басаган хонишон эхэнэр тээшэ хараба.

— Ольга, ши минии найдаха хүмни һэнши. Найданам шамдаа. Ши шадахаш, —гэжэ Шалсама Ламожаповна Цыремпилова Ольгын асуудал[гааһан] мэтэ харюусан хэлээ бэлэй.

НАЙДАЛ. Хүн хүндөө найдадаг. Хүн өөртөө найдадаг. Найдалгүй һаа, юу бүтээхэбши даа. Хүн хүнэй найдал байдаг. Үхи хүүгэд эхэ эсэгын найдал юм. Найдал...

Ольга тиихэдэ үшөө балшар бага ябаа. Тэрэ үедэ эхэнь хониндо хүдэлэгшэ һэн. Басаган бага наһанһаа хониной хойноһоо ябажа һураһан. Һургуулидаа һуража байхадаа, зунайнгаа амаралтын үедэ, эхэдээ туһалалсан хони маналсаха. Хандама Эпхеевна хэжэ ябаһан ажалдаа Ольгынгоо дуратайе мэдэхэ. «Һургууляа дүүргээд, хайшаа ошогшо ааб? Дээдэ һургуулида ошохол аабза. Ошоҥо ааб даа. Хэн эдэ залуушуулые барихаб» гэжэ шэбшээшье һаа, досоогоо баһал нэгэ нюуса найдалтай ябаха. Энэ найдалаа хэндэшье хэлэхэгүй. Ольгоһоо бүри нюуха.

Эхын найдал. Эхэ хүн эльгэ зүрхөөроо юумэ тухайлха.

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо хонишод дуталдагша бэлэй. Дунда һургуули дүүргэхэеэ байһан залуушуул энээниие һайса мэдэгшэ һэн. Нэгэтэ колхозой парткомой секретарь Сэнгэ Санжиевич һургуулида ерэжэ, залуушуултай энэ асуудал тухайгаа хөөрэбэ. Залуушуул соо һуралсалаа үргэлжэлүүлхэ дуратайшуул олон бэлэй. Һүүлэй һүүлдэ арбадахи класс дүүргэгшэд бултадаа түрэл колхоздоо үлэхэ тэжэ шиидэ бэлэй. Ольга тиихэдэ олон юумэ шэбшэнгьетүйгөөр эжыдээ ерэжэ:

— Эжы, бидэшни бултадаа колхоздоо үлэхэ болообди. Шимни амара даа. Бишни хүдэлһүү, —гэжэ эхэеэ тон ехээр баярлуулба.

Ханда Эпхеевна баярлахынгаа хажуугаар басаганайнгаа үетэнэй иимэ сэсэн байһанда тэдэнээр ехэл омогорхоо һэн. Иигэжэ эхын найдал бэелүүлэгдээ бэлэй. Эхэнь иигэжэ басагаяа өөрынгөө мэргэжэл хүндэлхөөр бага наһанһаань һургаһан байгаа бшуу.

Ольга Сангадиева иигэжэ юһэн жэлэй саада тээ хонишон болоһон юм. Залуу басаган түрүүшынгээ гурбан жэлдэ хонишон Насагма Сэдноповнатай ажаллаа. Эдэ жэлнүүд соо Ольга хонишодой ажалай хүшэр хүндые, ажалда амжалтын тиимэ бэлээр туйлагдадаггүйе мэдэжэ абаһан.

ҺАЯШАГ бидэ КПСС-эй Баргажанай райкомой гэшүүн, аймагай Соведэй депутат Ольга Сангадиеватай уулзажа хөөрэлдэбэбди. Тиихэдэ хонишодой һургуулида классаа ...луулхаеэ тэрэ һуража бай... Энэ үдэр ВЛКСМ-эй райком... нум болоһон байгаа. Һү... Ольга Сангадиева пленум ту... лаагүй дээрэһээ комсомо... юун тухай хөөрэлдэһыень... асуужа һонирхобо. Пленум ... луу һаалишад болон хонишо... нууд тухай асуудал хэлсэ... Хонишон пленумэй хүдэлмэ... баадалсаагүйдөө ехэл халагла...

— Баян голой дунда ... зун дүүргэһэн 12 хүбүүд, бас... хай юу мэдэхэбтэ? Плену... элдэн тухай багаар хэлэгдэ... ВЛКСМ-эй обкомой хүдөө ажа... һагые даагшын орлогшо То... гаев Ольга Сангадиеваһаа ас...

Хонишон басаган нютагай... луушуул тухай ехэ дуратайга... рэжэ үгөө бэлэй.

— Баян голоймнай залуушу... да һургууляа дүүргээд, жэл... колхоздоо үлэдэг һайхан заң... Залуушуулда нэгэ хэдэн ... ажал хэхэдэнь ехэ туһатай. Т... найда залуушуул үсөөн лэ бай... Нёдондо Фрунзе городто залу... шодой бүхэсоюзна слёдто хаб... саа һэм. Тэндэ залуу хонишо... шадай олон гээшэнь. Байра... лынь һайн. Манай эндэ энээни... харха байгаа, —гэжэ тэрэ хэлэ...

Энэ һайхан заншалай ха... эхитэйень бидэ һайн мэдэхэ б... бди. Энэ заншал Ольга Санга... һаа, тэрэнэй нүхэдһөө эхитэ... даа.

Энэ харюусалгатай үедэ ... һуража байхадатнай, хэн хо... тнай харууһалнаб? —гэжэ һэ... бобди.

— Хүн хүндөө найдадаг ... Найдаха нүхэд отара дээрэмни... даа. Хани басагад Вера Цы... Чимит-Ханда Дашиева хоёрто... даад ерээб. Эдэнэр минии ... юм, —гэжэ хонишон харюусаа...

Нимэл хүн юм даа, Ольга С... диева. «Хүн болохо багаһаа, ... болохо унаганһаа» гэлсэдэг. Эн... мэргэнээр хэлэгдэһэн байна.

Мүнөө жэл хонишон басаган... шадал соогоо оролдожо ажал... шиидэнхэй. Юуб гэхэдэ, тэрэ ... жэл отара даажа абаа бшуу. ... суута хонишон Шалсама Ла... повнагай найдалые эрхим ажа... харюулха хэрэгтэй. Тэрэгүй һа... рой хонишон томдожо болохо... сашье энэ бэшэ. Мүнөө сага... эрхэ байдал хүн бүхэниие һа... үнэн зүрхэнһөө хүдэлхые уял...

Ахалагша хонишон Ольга С... диевнагай отара дээрэ мүнөө ... эхэ хонин тоологдоно. Нёдонд... отарынхид 100 эхэ хонин бү... 98 хурьга түлжүүлһэн, хонин б... һөө 3,91 килограмм ноохо ха... һан байна. Мүнөө жэл тэдэнэр ... бүриһөө хурьга, 4 килограмм ... хайшалхаар шиидэнхэй. Отарын... нишод энэ уялгаяа В. И. Ле... түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорю...

Энэ уялгаяа тэдэнэй дүүргэхэ ... һанда баһал найдалтай. Юуб гэ... энтэ ахалагша хонишоноор най... тай хүн, коммунист Ольга Санга... ва хүдэлнэ бшуу.

Г. РИНЧИНО.

Баргажан-Улаан-Үдэ.

СОВЕТ ОРОН ДОТОРНАЙ

ҮШӨӨ 100 МЯНГАН ТОННО

Эстониин ехэ химиин томо предприяти болохо Маардуска химкомбинадые шэнэдхэн һэльбэһэнэй ашаар 100 мянган тонно минеральна утэгжүүлэгэ үлүү гаргагдадаг болоо. Мүноодоо апатидуудые жэжэлэн бутаруулха түхеэрэлгэ туршагдаа. Тэдэнь порошок шэнги бутархай болоходоо, минеральна утэгжүүлгын шанарые нилээд дээшэлүүлээ. Тэрэнһээ гадуур химическэ сэбэрлэгдээгүй эд алмагдаха.

Шэнэ цехүүдые үргэдхэхэ ба заһабарилха хүдэлмэринүүд түлэг дундаа ябажа байнхай. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо заводые шэнэдхэн һэльбэлгэнь дүүргэхэдэ, түсэбтэ табан жэлэй эхиндэ энэ предприятиин гаргадаг продукци хоёр дахин ехэ болохо.

И. А. КРЫЛОВОЙ 200 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

АШХАБАД. (ТАСС). И. А. Крыловой 200 жэлэй ойдо бэлэдхэл ТуркмениДэ эхилээ. Республикын хотонууд ба хүдөө нютагуудай библиотекэнүүд соо выставканууд, литературна үдэшэнүүд, уншагшадай конференцинүүд үнгэргэгдэнэ. И. А. Крыловой ойн баярые үнгэргэхэ комисси эмхидхэгдэнхэй. Туркмениин элитэ уран зохёолшод ба литература шэнжэлэгшэд энэ комиссиин бүридэлдэ оролсоо.

БУЛАД ШУДХАЛГЫН ЦЕХ АШАГЛАЛГАДА ҮГТЭБЭ

Тракторна запасной частьнуудай Чебоксарска заводтохи орон дотор эгээн томо булад шудхалгын цехые гүрэнэй комисси ашаглалгада оруулба. Тус цех жэлэй туршада 1000 тонно булад шудхаха юм. Энэ цехэй жэлэй туршада утэһэн продукцинь миллион хахад тракторнуудай таһалгаряагүйгөөр хүдэлэлгые хангаха аргатай.

ХАДЫН ГОРХОНОЙ ЭРЬЕДЭХИ АЛТАНАЙ УУРХАЙ

ШЭТЭ. (ТАСС). Дунда-Борзя гэжэ хадын горхоной эрьедэ олдоһон алтанай уурхай ашаглагдажа эхилбэ. Эндэ «Балейзолото» гэжэ комбинадай шэнэ прийск эмхидхэгдэв.

Эндэхи уурхай үшөө үнгэрэгшэ зуун жэлдэ мэдээжэ байһан юм. Харин энэ үнэтэ металл хэзээдэшье гэдэлэгтүй зоноДо оршоһон байгаа. Мүнөө үеын хүсэтэ техникын ашаар энэ уурхай хэрэглэгдэжэ эхилбэ бшуу.

Гурьевска область. Узеньска нефтиин хэбтэшэһээ сүүдхэ бүхэндэ 15—16 мянган тонно шэнгэн түлишэ абтана. Дэлхэй дээрэхи эгээн томо нефтепровод эндэһээ эхи абажа, К. Узеньһаа Поволжи хүрэтэр ошохо. Энэ нефтепровод 1970 ондо баригдажа дүүргэгдэхэ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: барилгын нэгэ участок дээрэ.

ТАСС-ай фото.

БУРЯАДАЙ ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИИН ТҮҮХЭҺЭЭ

Партиин областной комитедэй бюрогой шиидхэбэриин ёһоор, «КПСС-эй Буряадай организациин түүхын очеркнууд» гэһэн суглуулбари хэдэн авторнууд бэшэжэ байна. Энэ ажал гол түлэб дүүрэнхэй, В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо хэблэн гаргагдаха юм.

КПСС-эй отрядуудай нэгэн болохо Буряадай областной партийна организаци партиин Центральна комитедэй ударидалга доро дайшалхы алдарта зам гараһан байна. «КПСС-эй Буряадай организациин түүхын очеркнууд» соо областной партийна организациин бии болоһон ба хүгжэһэн тухай түүхые хойно хойноһоонь гуримшуулан бэшэхые оролдогдоһон байна. Хэнэйшье мэдэһээр энээнэй урда тээ зарим үенүүдыень харуулһан монографи, брошюранууд болон статьянууд гаргагдаа һааб даа.

Социал-демократическа түрүүшын бүлэгүүд 1900-аад оной эхин багаар Буряадай дэбисхэр дээрэ бии болоожо эхилһэн юм. Шэрүүн хатуу үе сагта—алалга хюдалгын, мүрдэлгэ хардалгын үедэ большевигүүд өөрынгөө организацинуудые бии болгоод хүгжөөдэг, һүүлээрнь социальна болон национальна сүлөөрэлгын тэмсэлдэ олониитые элсүүлдэг байгаа. Забайкалида революционно хүдэлөөе хүгжөөхэ ба социал-демократическа организацинуудые бэхижүүлхэ хэрэгтэ партиин элитэ ехэ ажал ябуулагшад: Е. М. Ярославский, В. К. Курнатовский, И. В. Бабушкин, П. П. Постышев ехэ үүргэ дүүргэһэн байна. Совет засаг тогтоохын түлөө тэмсэлэй жэлнүүдтэ Дээдэ-Үдын социал-демократическа организациие В. М. Серов, А. М. Буйко болон бусад толгойлжо байһан юм. Буряадай түрүүшын революционер-большевик, ородой гурбан революцида хабаадагша Ц. Ц. Ранжуров, элитэ партийна хүдэлмэрилэгшэд В. И. Трубачеев, М. М. Сахьянова, М. Н. Ербанов гэгшэд буряад арадай дундаһаа гаража, тэрэ үедөө областной партийна организациие ударидажа байһан түүхэтэй.

В. И. Ленин түрүүтэй большевик партиин ударидалга доро манай орондо Агуүехэ Октябриин Социалис Революци болоһон юм. Забайкалиин болон Прибайкалиин большевигүүд түрэл хизаартаа Совет засаг тогтоохо, бэхижүүлхын түлөө ажалшадай тэмсэлые ударидажа ябаһан байгаа.

В. И. Ленинэй үүсхэлээр Бурят-Монголой Автономито Совет Социалис Республика байгуулхатай хамта 1923 ондо Буряадай областной партийна организаци бии болоһон юм. РСФСР-эй автономито республикануудай, Дальневосточно республикын, Прибайкалиин губерниин партийна организацинууд энээндэ ороо.

Партиин Центральна Комитедэй ударидалга доро, тэрэнэй саг үргэлжын туһаламжын ашаар областной партийна организаци ургажа, хүгжэжэ байһан юм. В. И. Ленинэй захяа заабаринуудые бэелүүлэн, парти үндэһэн кадрнуудые коммунистнуудһаа бэлдэхын тулада ехэ оролдолго гаргадаг байба. Энээнэй ашаар буряадуудай дундаһаа олон коммунистнууд урган гараһан юм.

Областной партийна организаци Ленинскэ национальна политика бэелүүлдэг, республикаа социалис ёһоор хубилган шэнэдхэхын түлөө ажалшадай тэмсэлые ударидадаг байба. Тиихэтээ хамта троцкизмын үзэгдэл гаргаха ябадалтай, зүүнэй ба баруунай үзэлтэй, шовинизм болон нютагай национализм гаргаха ябадалтай эбсэшэгүйгөөр тэмсэдэг, совет патриотизмын болон пролетарска интернационализмын үзэл сурталаар республикын коммунистнууд болон бүхы ажалшадые хүмүүжүүлхын тула оролдоо. Буряад арадай экономическа болон культурын талаар гээгдэлые усадхаха, капиталис шатые алад гаран социализмда орохо зорилгонууд хадаа партийна организациин үмэнэ орёошье, бэрхэшээлтэйшье асуудалнуудые табиһан юм. Республикые индустритай болгохо, хүдөө ажахые социалис замда оруулха, культурна революци хэхэ асуудалнуудые партийна организаци творческо ёһоор шиидхэдэг байба. Социалис байгуулалтын жэлнүүдтэ областной партийна организаци баян дүй дүршэлтэй болоһон юм. Партиин программаар зохёогдоһон коммунис байгуулалтые бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ республикын ажалшадые элсүүлжэ байна.

«КПСС-эй Буряадай организациин түүхын очеркнууд» 12 бүлэгтэй. Советскэ Союзай Коммунис партиин түүхые хубааһан шатанууд энээнэй гол үндэһэн болгогдоһон байна. Тиигээшье һаа Буряад ороной дэбисхэр дээрэ социал-демократическа организацинуудай, Буряадай партийна организациин хүгжэһэн түүхын онсо илгаануудые хараадаа абажа, гурбан бүлэгэй шата хубилгагдаба. Нэгэдэхи бүлэгтэ «Буряадай дэбисхэр дээрэ социал-демократическа хүдэлөөн»—1898 онһоо 1917 оной февралиин буржуазно-демократическа революци хүрэтэр болоһон үйлэ хэрэгүүд харуулагдана (энэ бүлэгэй автор—түүхын эрдэмэй кандидат Батуев). Гурбадахи бүлэгынь—хариин интервенци ба граждан дайнда зорюулагданхай—1922 он болотор харуулагдана (авторынь түүхын эрдэмэй кандидат Бажеев). Областной партийна организациин бии бололго ба арадай ажахые хүгжөөхын тула тэрэнэй ажал ябуулга—дүрбэдэхи бүлэг (авторнуудынь түүхын эрдэмэй кандидадууд Басаев, Кузнецкий) 1923 онһоо 1928 он хүрэтэр үе сагые харуулна.

Мүртэй шэнжэлэгдээгүй, бүри мэдэгдээшэгүй асуудалнууд энэ ном соо харуулагдана. Тиихэдэ шэнээр элирһэн материалнуудта үндэһэлжэ, областной партийна организациин зарим ажал ябуулганууд шэнээр харуулагдана. Гээшье һаа, областной партийна организациин түүхын зарим асуудалнуудые гүн гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ ёһотой болоод байна, тиихэдэ заримуудаарнь нэгэн адли һанамжануудшье бии болоодүй байһаар. Элэ ямар асуудалнууд бэ гэхэдэ: Октябриин революциин боложо байхада Дээдэ-Үдын социал-демократическа организациин хараа шугам, РКП(б)-гэй Эрхүүгэй губкомой дэргэдэхи Бурсекциин национальна автономи тушаа хараа шугам, Буряад орондо граждан дайнай, областной парторганизацида национализмтай тэмсэһэн тухай болон бусад зарим асуудалнууд болоно.

Энэ үдэрһөө эхилээд, «Буряад үнэн» газетэ энэ номой бүлэгүүдһээ статьянуудые гаргажа эхилхэнь. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлэдхэлэй үедэ эдэ материалнууд соёл сурталай хүдэлмэридэ хэрэгтэй боложо магад. Гадна республикын ажалшадые энэ номой гол удхатай танилсуулха гэһэн зорилго табигдана.

Энэ ном тушаа уншагшад өөһэдынгөө һанамжа, дутуу дундануудые оруулха бэзэ гэжэ тус номой авторнууд, редколлеги найдажа байна.

А. ХАХАЛОВ,
главна редактор.
Г. САНЖИЕВ,
редколлегиин харюусалгата секретарь.

ПРОПАГАНДИСТДА ТУҺАЛАМЖА

БУРЯАД ОРОНДО БОЛОҺОН СОЦИАЛ-ДЕМОКРАТИЧЕСКА ХҮДЭЛӨӨН (1898—1917 оной февраль)

...АД орон революциин ур... тээ газар дайдынгаа та... хэлхы орон байгаагүй ... барууи хубинь Эрхүү... ...иин, зүүн талань Забай... областиин бүридэлдэ оро... Энэ хизаар орондо про... ...сть тон һулаар хүгжэн... ...ришэн анги тон үсөө... Арад зонойнь олон... таряашад һэн. Хүдөө ... ...жэ үйлэдбэри диилэн... ...ээлдэг байгаа.

...промышленность болон хү... ...эн ангиин хүгжэхэ хэрэг... ...иин түмэр харгы барилга ... 1905 онууд) онсо ехэ удха ... байһан юм. Түмэр хар... ...ай ашаар томо томо ... ...уд, депонууд, стан... ...гуулагдаа, шулуу нүүр... ...дбэри хүгжөөгдөө һэн. ...үдэлмэришэн ангиин тоо ...шороо бэлэй. Тэрэ үедэ Забайкали дээрэ 7500 ...эд бии гэжэ тоологдо...

...ороной хүгжэлтэдэ нү... ...социал-демократическа ...инууд гол түлэбтөө Эр... ...э болон мүншье Верхне... Слюдянка, Мысовая, Тро... Петровско завод гэхэ ... томо ба түмэр замай ...уд дээгүүр эмхидхэгдэдэг ... юм.

...рьтэ анха түрүүшынхеэ со... ...кратическа бүлэгүүд ба ...тска кружогууд 90-ээд ... хоёрдохи хахадта бии бо... ...ие эмхидхэгшэд гэхэдэ, ...скэ сүлэлгэдэ пролетариа... ...ехэ багша В. И. Ленин, ...литэ революционернүүд Свердлов, Ф. Э. Дзержин... ... В. Сталин, М. В. Фрунзе, Орджоникидзе, Н. К. Круп... ... К. Курнатовский, В. В. ...ев, И. В. Бабушкин болон байһан юм.

... ондо Шэтын хүдэлмэри... ...һурагшадай дунда Е. М. ...ский марксистска гурбан ...дые эмхидхэбэ. Удаань ...кружогууд Хёлго. Оловян... мэтэ түмэр замай станци... байгуулагдаа юм.

... доторхи бүхы социал-демо... ...ка хүсэнүүдые нэгэдүүл... ...истска революционно нэ... байгуулха ябадалда В. И. ...нсо ехэ анхарал хандуул... ...й. Тэрэнэй эмхидхэһэн бү... ...оной политическэ газетэ ... (түрүүшынь номер 1900 ...кабрьда гараа һэн) Росси... ...олюционно парти байгуулха ...үйлай ехэ бэлэдхэлэй хү... ...ябуулаа. Газетэ хадаа оппортунистнуудые үзэл бодолой талаар бута сохижо, марксизмын революционно теориин илагдашагүй тугые дээрэ үргэжэ, парти байгуулха талаар коллективнэ эмхидхэгшын үүргэ дүүргэбэ.

Ленинэй байгуулһан «Искра» газетэ Сибирьтэ социал-демократическа хүдэлөөнэй хүгжэлтэдэ нилээд ехэ нүлөө үзүүлһэн юм. Красноярск, Эрхүү, Шэтэ болон Сибиириин бусад хотонуудһаа бэшэгүүд газетын хуудаһануудта толилогдодог һэн. Энэ газетэ Сибирьтэ, илангаяа Эрхүүгэй губернидэ нилээд үргэнөөр тараагдадаг байһан.

1901 ондо Томско социал-демокрадуудай үүсхэлээр Сибириин социал-демократическа союз байгуулагдаба. Тэрэ союзда Омско, Красноярска, Эрхүүгэй, Иланска ба Тайгинска социал-демокрадуудай бүлэгүүд оролсобо.

1902 оной эхиндэ марксистска кружогуудые нэгэдхэһэнэй ашаар РСДРП-гэй Шэтын комитет эмхидхэгдээ. Тэрэниие Е. М. Ярославский толгойлоо һэн. 1902—1903 онуудай туршада тэрэ комитет хэдэн олон эдэбхитэй гэшүүд болон хүтэлбэрилэгшэдэйнгөө арестовалагдабашье, революционно хүдэлмэреэ таһалдуулаагүй юм. 1903 оной эхиндэ тэндэ 40 гаран гэшүүд тоологдодог һэн. Тэрэ организаци хадаа Ленинэй тала барижа байгаа һэн. 1903 оной хабар Е. М. Ярославский «Забайкалиин хүдэлмэришэдэй союз» гэжэ социал-демократическа эмхи байгуулжа, тэрээндэ Шэтэ болон Забайкальска түмэр замай бусад газарнуудай 100 шахуу хүдэлмэришэдые хабаадалсуулаа.

Тэрэ үедэ Верхнеудинска социал-демократическа бүлэг нилээд эдэбхитэй хүдэлмэри ябуулжа, байба. Тэрэниие толгойлогшод гэхэдэ, залуу большевигүүд слесарь И. Г. Шульц, токарь А. А. Гордеев байһан юм. Тэрэ бүлэг хадаа партиин Шэтын ба Эрхүүгэй комитедүүдэй хэблэһэн элдэб уряа хуудаһануудые хүдэлмэришэдэй дунда тараадаг, хүдэлмэришэдэй нюуса суглаануудые үнгэргэдэг һэн.

1903 ондо машинист Иван Якубов түрүүтэй Мысовая станциин социал-демократическа бүлэг хүдэлмэришэдэй дунда яһала ехэ агитационно хүдэлмэри ябуулһан юм. Тэрэ бүлэгэй гэшүүд стачечна тэмсэлэй удха шанарые хүдэлмэришэдтэ ойлгуулжа үгэдэг, В. И. Ленинэй зохёолнуудые, мүн РСДРП-гэй II съезд зарлаха талаар эмхидхэлэй комитедэй уряал ба «Искрада» толилогдоһон бусадшье материалнуудые тараадаг байгаа.

Эрхүү хотодо 1903 оной июльдэ зарлагдаһан РСДРП-гэй Сибирскэ союзай конференци Сибириин социал-демократическа организацинууд ба бүлэгүүдые эмхидхэлэй болон үзэл бодолой талаар хабсаруулан нэгэдүүлхэ хэрэгтэ ехэхэн үүргэ эзэлһэн юм. Тэрэ конференци Ленинэй «Искрын» үзэл бодолтой Сибириин социал-демокрадуудай нэгэн адли үзэлтэй байһаниие, тэдэнэй таруу бутаранги байдалаа усадхаха, оппортунистнуудтай эбсэшэгүйгөөр тэмсэхэ эрмэлзэлгэтэй байһаниие гэршэлжэ үгэбэ.

1903 оной зун болоһон РСДРП-гэй II съезд «Искрын» дурадхаһан, зохёон байгуулһанай ёһоор, большевик партиие бии болгобо. Съездын һүүлээр шэнэ түхэлэй революционно партиин түлөө большевигүүдэй меньшевигүүдтэй замхашагүй тэмсэл дэлгэрбэ. Энэ тэмсэл мүн Сибириингшье социал-демократическа организацинуудта боложо байба. Илангаяа Эрхүүгэй организацида энэ тэмсэл шангаар болоһон юм. Большевигүүд 1904 оной эсэс болотор эндэ хүтэлбэрилхы үүргэ эзэлжэ байгаа һэн. Теэд большевигүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй арестовалагдаһанай, мүн Сибириин бусад газарнуудта ябаһанай шалтагаанаар Эрхүүдэ большевигүүдэй хүсэн нилээд буураа бэлэй. Тиигэжэ 1904 оной һүүлээр Эрхүүгэй комитедэй хүтэлбэриие меньшевигүүд гартаа абаа һэн.

Хэды ехэ бэрхэшээлнүүдтэй ушарбашье, Шэтын социал-демократическа комитет партиин II съездын һүүлээр хотынгоо болон областиин хүдэлмэришэдые политическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ, кружогуудта марксизмые идхаха талаар яһала ехэ хүдэлмэри хээ. Комитет хадаа В. И. Ленинэй зарим зохёолнуудые, партиин түб эмхи зургаануудай документнүүдые, мүн Сибириин Союзай зарлаһан уряал хуудаһанууд ба номуудые гансашье Шэтэдэ бэшэ, мүн Верхнеудинск, Троицкосавск болон бусад хотонууд ба түмэр замай томо станцинуудта тараадаг байгаа.

ОРОДОЙ анха түрүүшын революцида эхи табиһан «шуһата воскресени»—1905 оной январиин 9—Буряад орондошье үргэнөөр сууряатаба. Социал-демократическа организацинуудай хүтэлбэри доро стачечна хүдэлөөн эгээн томо томо промышленна газарнуудта дэлгэрбэ.

РСДРП-гэй Верхнеудинска бүлэг 1905 оной январьда солдадуудта хандаһан уряал соогоо арадта эсэргүү хаанта засагай политикые элирхэйлэн харуулаад, солдадуудые революциин тала руу орохыень уряалба. «Хаанта засагые үгы хэхэ! Демократическа республика мандаха болтогой!»—гэһэн үгэнүүдэер тэрэ уряал дүүргэгдэһэн байгаа. Мүн иимэ эрилтэнүүдые Мысовая станциин хүдэлмэришэд тиихэдэ табяа юм.

ПОЛИТИЧЕСКЭ ГЭГЭЭРЭЛЭЙ БАЙШАН

Калининска областиин политическэ гэгээрэлэй байшанда пропагандистнууд, агитаторнууд, партийна организацинуудай секретарьнууд, лекторнүүд, кружогууд болон семинарнуудай хүтэлбэрилэгшэд элдэбын асуудалаар хандадаг юм.

Искусственна утаһанай Калининска комбинадай партийна организаци энэ байшантай нягта холбоо барисаатай болонхой. Эндэ 23 теоретическэ семинар, марксизм-ленинизмын 10 һургуули хүдэлдэг. Советскэ Союзай гадаадын хараа шугам, арадай хиналтын ленинскэ ёһо гурим гэһэн хоёр факультедтэй Ленинскэ университет эндэ һая нээгдээ. Энэ хадаа политинформаторнуудта зорюулагданхай. Зураг дээрэ: энэ байшангай философиин кабинет соо.

ТАСС-ай фотохронико.

Хүдэлмэришэдэй революционно тэмсэлэй нүлөөн доро таряашадай болон национальна хүдэлөөн эдэбхитэйгээр дэлгэржэ эхилбэ. Таряашад хадаа кабинетскэ, һүмын, дасанай газарнуудые абаха гэһэн эрилтэ табидаг һэн. Национальна хүдэлөөн нютагайнгаа хэрэгүүдые эрхилхэ талаар буряадуудта автономи үгэхэ тушаа эрилтэ табидаг байба. Жэшээнь, иимэ уряалые 1905 оной апрельдэ Шэтэдэ болоһон буряадай национальна съезд табяа юм. Гэхэтэй хамта социал-демократическа организацинууд таряашадай, национальна хүдэлөөниие хүсэдөөр хэрэглэжэ шадаагүй.

Революци хэхэ партиин стратеги ба тактикые тодорхойлһон III съездын шиидхэбэринүүдые Шэтын, Верхнеудинскын болон бусад организацинууд дэмжэбэ.

1905 оной зун Сибириин пролетариат стачечна тэмсэлээ улам ехээр шангадхаба. Эрхүү, Шэтэ, Верхнеудинск болон бусад городуудта забастовконууд болобо. Энэ үеын забастовконуудай илгаань гэхэдэ, Зүүн Сибириин элдэб городуудай хүдэлмэришэд бэе бэедээ туһалалсадаг һэн. Шэтын түмэр замай мастерской ба депогой 2 мянган хүдэлмэришэдэй забастовкые Эрхүүгэй, Верхнеудинскын хүдэлмэришэд тон ехэ эбтэйгээр дэмжээ һэн.

Бүхэроссийска политическэ стачка Зүүн Сибирьтэшье таража эхилбэ. Октябриин 14-дэ большевигүүдэй хүтэлбэри доро Эрхүү, Шэтэ, Верхнеудинск болон Забайкальска түмэр замай станцинуудай хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай забастовко боложо эхилбэ. Забастовко хадаа предприятинууд, эмхи зургаануудай хүдэлмэриие һаатуулан зогсоогоо һэн. Забастовкодо хабаадагшад стачечна комитедүүдые байгуулба, тэдэнь социал-демократическа организацинууд ба бүлэгүүдэй хүтэлбэри доро ажалладаг байгаа.

Революциин хүгжэлтэһөө үхэтэрөө айһан хаан сухариха баатай болоо һэн. Тиигэжэ 1905 оной октябриин 17-до манифест гаргаад, үгэ хэлэхэ, суглаа хэхэ, эмхинүүдые байгуулха эрхэ олгохо, хуули гаргаха эрхэтэй Гүрэнэй дүүмэ зарлаха мэтын худал хуурмаг үгэнүүдые соносхобо.

Большевигүүдэй парти хаанай мэхэдэ бү орогты, хаанта засагые унагаахаар тэмсэлээ үргэлжэлүүлэгты гэжэ хүдэлмэришэд, таряашадые уряалба. Октябриин 17-ной манифест тушаа уряал соогоо РСДРП-гэй Верхнеудинска бүлэг хаанта засагай худал хуурмаг үгые, мэхэ гохые элирүүлээ һэн. Социал-демокрадуудай хүтэлбэри доро политическэ демонстрацинууд Верхнеудинск, Баргажан, Троицкосавск, Мысоваяда үнгэргэгдэбэ.

Бүгэдэ нийтын политическэ стачка оронние ангиин тэмсэлэй дээдэ шата—зэбсэгтэ буһалгаанай богоһодо асараа. Түрмэ болон сүлэлгэһөө табигдажа ерэһэн элитэ большевигүүд Эрхүүдэ, Шэтэдэ зэбсэгтэ буһалгаае бэлэдхэхэ хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэбэ. Большевигүүд И. В. Бабушкин, А. И. Попов (Коновалов), И. С. Якутов Эрхүүдэ октябриин һүүл багаһаа хүдэлжэ эхилээ һэн. РСДРП-гэй Шэтын организацида элитэ большевигүүд В. К. Курнатовский, А. А. Костюшко-Валюжанич оролсобо. Уданшьегүй Эрхүүһээ И. В. Бабушкин иишэ ерээ һэн.

1905 оной октябрь, ноябриин туршада социал-демократическа комитедүүд Эрхүү, Шэтэ, Верхнеудинск хотонуудта, Забайкальска түмэр зам шадархи һууриn газарнуудта хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай дунда олон тоото уряа хуудаһануудые, уряалнуудые тараажа, ехэхэн агитационно-пропагандистска хүдэлмэри ябуулаа юм. Жэшээнь, эдэ хоёр һарын туршада партиин Шэтын комитет 44500 уряа хуудаһануудые хэблэжэ, солдадууд, хүдэлмэришэд ба таряашадай дунда тараагаа. 1905 оной ноябриин 7-һоо хойшо партиин Шэтын комитедэй орган болохо «Забайкальский рабочий» газетэ гаража эхилээ.

Хүдэлмэришэдэй хубисхалта хүдэлөөнэй ашаар хүдэлмэришэдэй депутадуудай Соведүүд байгуулагдаа һэн. В. И. Ленин революциин илалтын түлөө тэмсэлэй орган, пролетариадай диктатурын орган гэжэ Соведүүдые тоолодог байгаа. Революционно Соведүүд мүн Зүүн Сибирьтэшье байгуулагдаба. 1905 оной ноябриин 22-то Шэтэдэ солдадууд, хасагуудай Совет эмхидхэгдээ. Ноябриин 30-да Эрхүүдэ Забайкальска түмэр замай алба хаагшад ба хүдэлмэришэдэй депутадуудай Совет байгуулагдаба.

Мүн тэрэшэлэн Забайкальска түмэр замай бүхы томо станцинууд дээрэ стачечна комитедүүд эмхидхэгдээ һэн. Верхнеудинскын стачечна комитет түрүү хүдэлмэришэд—түмэр замшадһаа бүридэнхэй һэн. Тэрэнэй тоодо Загарай, Онохой станцинуудай хүдэлмэришэд мүн лэ оролсодог байгаа. Мысовая станциин стачечна комитет 5 хүнһөө бүридэдэг һэн.

1905 оной декабрьда Шэтэ болон бүхы Забайкальска түмэр зам Верхнеудинскһаа абаад Манжур ба Сретенск хүрэтэр стачечна комитедүүдэй гарта ороо. Партиин Шэтын комитет, И. В. Бабушкин өөрөө Эрхүү хототой холбоо барисаа байгуулха, тэрэниие буу зэбсэгээр хангаха гэһэн һэдэлгэнүүдые хэбэ. Теэд буһалгаашад хүршэ хотонуудтайгаа нягта холбоо байгуулжа шадаагүй һэн.

Ородой анха түрүүшын революцида буряад арадай түлөөлэгшэд хабаадалсаа юм. Буряадууд сооһоо социал-демократическа организацида эгээн түрүүшын гэшүүн боложо хасаг Ц. Ранжуров Шэтэдэ, А. Голяновский Эрхүүдэ ороһон байха. Буряадай һурагша залуушуулай түлөөлэгшэд өөһэдынгөө кружогуудые эмхидхэжэ, Эрхүү, Шэтэ, Верхнеудинскда революционно хүдэлөөндэ хабаадалсаа юм. Шэтэ, Верхнеудинск хотонуудтахи һурагшад залуушуулай заримань буряад арад зоной дунда партийна пропаганда ба агитаци ябуулхадань социал-демократическа организацинуудта туһалдаг байгаа. Тэдэнэр буряад хэлэн дээрэ зарим большевик уряалнуудые оршуулжа үгэдэг, партийна литература тараалсадаг һэн.

1906 ОНҺОО хойшо революци гэдэргээ сухарижа эхилбэ. Хаанта засаг арадай түрүүшын сохилтоһоо бэеэ заһаруулжа, революцида эсэргүүгээр добтолон оробо. Хубисхалша Забайкалиие хорото муухайгаар дарахын зорилгоор Ренненкампфын, Меллер-Закомельский гэгшэдэй алуурша һүрэгүүд хоёр тээһээнь эльгээгдээ бэлэй.

Иимэ оршон байдалда 1906 оной январиин эсэстэ РСДРП-гэй Шэтын комитет, солдат, хасаг депутадуудай Совет үлүү хүсэтэй байһан дайсадтай зэбсэгтэ тэмсэл хэнгүйгөөр, нюусаар хубисхалша ажал ябуулга үргэлжэлүүлхэ гэжэ шиидхэһэн байна.

Хаанта засаг үзэгдөө хараггдаагүй муухай алалга, хюдалга хэжэ, революциие сухарюулан дараһан байна. Революцида эдэбхитэйгээр хабаадаһан олон тоото хүдэлмэришэд, солдадууд шуһата ехэ хэһээлгээр зэмэлэгдэбэ. Мысовая станци дээрэ нүхэдтэеэ хамта И. В. Бабушкин буудуулан алуулаа, В. К. Курнатовский болзоргүйгөөр сүлэлгэдэ намнуулаа. Шэтэдэ А. А. Костюшко-Валюжанич болон бусад эдэбхитэй революционернүүд алуулаа. Социал-демократическа бүлэгэй ба стачечна комитедэй хүтэлбэрилэгшэд А. А. Гольдсобель, И. Г. Шульц, М. Д. Медведников, А. А. Гордеев, Н. А. Малютинский гэгшэдые алууршад Верхнеудинскда үлгэжэ алаа һэн. Буряад түрүүшын революционернүүдэй нэгэн Ц. Ц. Ранжуров 10 жэлэй хаатаргаар хэһээгдэбэ.

Реакциин хэды муухайгаар аашалбашье, буудалга, сүүдлэлгэ, түрмэнүүдэй хэды ехээр дэлгэрбэшье, социал-демократическа организацинууд тон нарин нюуса байдалда орожо, өөрынгөө хүдэлмэриие орхёогүй, үргэлжэлүүлжэл байһан юм. 1906 оной түрүүшын хахадта Забайкальска область дотор социал-демократическа арбаад организацинууд тоологдодог байба. Тэндэнь 600-аад гэшүүд; тэрэ тоодо Верхнеудинска организацида—100. Мысоваяда—40, Слюдянкада—70 гэшүүд байһан юм. Большевигүүд партийна хүдэлмэриие һэргээн табижа, забастовконуудые эмхи гуримтайгаар хүтэлбэрилжэ, пропагандын хүдэлмэри ябуулна. Верхнеудинск, Мысовая хотонуудта большевигүүд өөрын нюуса типографитай һэн. тэндэнь уряал хуудаһанууд хэблэгдэдэг бэлэй. 1906 оной октябрьда Шэтэдэ болоһон областной партийна конференци бүхы гол асуудалнуудаараа большевигүүдэй зохёоһон шиидхэбэринүүдые баталан абаа.

1907 ондо хаанта засаг Шэтын, Верхнеудинскын ба бусад организацинуудта ехэ һандарал һүйдхэжэ, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд ба эдэбхитэй гэшүүдые арестовалаа.

Гэхэ зуура, орон дотор хархис хүсэнүүдэй доботолһоной гэмээр революцида эдэбхитэйгээр хабаадагшад, тэрэ тоодо большевик партиин элитэ ажал ябуулагшад Сибирь руу сүлэлгэдэ намнагдаа һэн. Эрхүүгэй губерниин, Забайкальска областиин газар дээрэ ородой түрүүшын революци ба 1917 оной февральска революциин хоорондохи үедэ большевик партиин гайхамшагта ажал ябуулагшад С. М. Киров, В. В. Куйбышев, М. В. Фрунзе, П. П. Постышев ба бусад сүлэлгэдэ байгаа һэн. Тэдэнэр эндэ яһала ехэ революционно хүдэлмэри ябуулжа, партийна организацинуудые һэргээн бодхоохо, тэдэнэй ажал ябуулгые һайжаруулха хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргээ юм.

1908 ондо сүлөөдэ үлэһэн ба сүлэлгэдэ ерэһэн большевигүүдэй хүсөөр Эрхүүдэ социал-демократическа нюуса организаци һэргээгдэжэ, шэнээр байгуулагдаба. Организациие байгуулха талаар С. М. Киров ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Эрхүүтэй нэгэ доро Шэтэдэшье партийна организаци шэнээр байгуулагдаа. 1910 ондо Верхнеудинскда социал-демократическа бүлэг бии байгаа, тэрэнэй нэгэ суглаан дээрэнь 18 хүн хабаадалсаа һэн.

ОРОН дотор революционно хүдэлөөн шэнээр хүгжэн дэлгэрхэдээ, социал-демократическа хүдэлөөнэй Сибирьтэ улам үргэдэн хүгжэхэ хэрэгтэ ехэ түлхисэ болоһон юм. Энэ үедэ Сибириин социал-демокрадууд партиин бүхы Сибирьтэхи организацинуудые нэгэдхэхэ һэдэлгэнүүдые хэһэн байгаа. Энэ зорилгоор 1910 оной сентябрьда Троицкосавск хотодо Сибириин социал-демократическа конференци болоо. Тэрээндэ 13 социал-демокрадууд, тэрэ тоодо 5 большевик, 8 меньшевигүүд Сибириин элдэб хотонуудһаа (Омскһоо Благовещенск хүрэтэр) хабаадалсаһан юм. Партийна ажал тухай хэдэн шиидхэбэринүүдые конференци баталан абаа һэн. «РСДРП-гэй Сибириин союз» байгуулха, нэгэ хүдэлмэрилэгшые эльгээхыень ЦК-да эрилтэ хэхэ, Сибириин газетэ байгуулха үүсхэл бэедээ даажа абаха гэжэ шиидхэгдээ, мүн эмхидхэлэй асуудалнууд хэлсэн шиидхэгдээ һэн.

Социал-демокрадуудай хүтэлбэри доро хүдэлмэришэдэй забастовконууд Эрхүү, Шэтэ, Верхнеудинск ба бусад хотонуудта болодог байгаа. 1911 оной январьда Шэтын түмэр замшадай, Брянскын цементнэ заводой (Татаурово станци шадар), Кутулик станциин хүдэлмэришэдэй забастовконууд болобо. 1912—1913 онуудта забастовочно хүдэлөөн бүри үргэдэжэ, Эрхүүгэй, Шэтын, Верхнеудинскын типографинууд, магазинуудай хүдэлмэришэдые, Черемховын шулуу нүүрһэнэй болон бусад предприятинуудай хүдэлмэришэдые хабаадуулаа.

Дэлхэйн нэгэдэхи империалис дайнай үедэ Сибирьтэхи эгээн ехэ социал-демократическа организаци гэхэдэ, Эрхүүдэ 1915 оной эхиндэ С. Ф. Васильченко, Д. М. Трофимов, М. П. Жаков ба бусадай ударидалга доро эмхидхэгдэһэн «Сибириин хүдэлмэришэдэй Союз» байһан юм. Тэндэнь 30 шахуу (гол түлэбтөө большевигүүд) гэшүүд тоологдодог һэн. «Союз» хадаа Сибириин бусад социал-демократическа организацинуудтай, тэрэ тоодо Шэтын, Верхнеудинскын, Слюдянкын, Черемховын организацинуудтай холбоотой һэн, тэдэнэртээ элдэб литература эльгээдэг байгаа. «Нүхэр пролетари» гэжэ газетын хоёр номер, Сибириин хүдэлмэришэдэй союзай гаргаһан уряалай элдэб хуудаһанууд хадаа энэ организацида большевигүүдэй олонхинь байһые гэршэлжэ байна. Сибириин хүдэлмэрилэгшэдэй союз Буряадай хүдэлмэришэдтэй холбоо барисаатай байһан юм. Союзай хэблэһэн бүхы зүйлнүүдые Верхнеудинск олые абадаг байһан. Союзда оруулалсадаг мүнгэ зөөриингөө талаар Верхнеудинск Шэтэ, Черемхово мэтын городуудһаа ехые үгэдэг, Эрхүүгэйл һүүлээр ородог байһан.

Эрхүүгэй большевигүүд С. Лебедев, П. Старостин, Н. Чужак-Насимович болон бусад 1916 оной зунһаа эхилээд нюуса партийна организаци байгуулхын зорилгоор хүдэлмэришэдэй дунда нилээд ехэ эмхидхэлэй ба пропагандистска хүдэлмэри ябуулаа юм. 1916 оной декабрь һарада Эрхүүгэй социал-демокрадуудай суглаан боложо, 1915 ондо байһан «Союзай» түхэлтэй социал-демократическа организаци байгуулха гэжэ шиидхэгдэһэн байна. Тэрэ хадаа пролетариадай ангиин тэмсэлые ударидаха, империалис дайниие граждан дайн болгохын түлөө тэмсэхэ гэһэн зорилгонуудые урдаа табиһан байгаа.

Олониитын хүгжэлтэдэ мүн Баруун Забайкалида сүлэлгэдэ байһан социал-демокрадууд большевигүүд нүлөөлдэг һэн. Тэдэнэй дундаһаа гүрэнэй 2-дохи дүүмын гэшүүд большевигүүд В. М. Серов, Е. А. Петров, В. А. Чащин гэгшэдые тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эдэнэр партийна центрнүүдтэй, жэшээнь, политическэ асуудалаар хэһээлтэдэ ябагшадта туһалха Краковска союзтай холбоо барисаатай, дайн сэрэгтэ эсэргүү хүдэлмэри ябуулдаг, «Забайкальска мысль» гэжэ социал-демократическа газетэ гаргадаг байгаа.

Революциин урда тээ буряад үндэһэ яһатанһаа хүдэлмэришэн ангиин үгы байһан ушарһаа боложо, тэрэ үедэ буряад арадай дундаһаа имагтал тон үсөөн хүнүүд большевик партиин зэргэдэ оролсожо, революционно хүдэлөөндэ хабаадалсаһан гээшэ. Ц. Ц. Ранжуровай революционно ажал ябуулга тухай дээрэ дурсагдаа һэн. 1916 ондо Петроградта М. М. Сахьянова большевик партида оробо. Эрхүүдэ һуража байһан буряад залуушуулай дундаһаа зарим түлөөлэгшэд социал-демокрадуудта дүтэ байһан кружогуудта хабаадалсадаг һэн.

Зүүн Сибириин, тэрэнэй тоодо Буряадай, социал-демократическа организацинууд ба бүлэгүүд хүдэлмэридөө хэды амжалтануудтай байбашье, юрэнхы дээрээ һула һэн, хүшэр хүндэ бэрхэшээлнүүдтэй ушаралдадаг ба ажалдаа нилээд дутуу дундануудые гаргадаг байгаа. Эдэ организацинууд партиин түб органуудтай саг үргэлжын холбоо барисаа байгуулжа шадаагүй, тэдэнэй олониинь урагшагүйдэдэг байгаа. Сибириин социал-демократическа организацинууд өөһэд хоорондоошье нягта холбоотой байгаагүй.

1917 ОНОЙ эхиндэ орон дотор революционно кризис улам саашаа хурсадаба. Февралиин 27-до Петроградай хүдэлмэришэд ба солдадууд большевик партиин ударидалга доро зэбсэгтэ буһалгаа хэжэ, хаание шэрээһээнь унагааба. Орон дотор буржуазно-демократическа революциин илаһанай ашаар хоёр засаг тогтоогдоо.

Верхнеудинскда 1917 оной мартын 6-да Саг зуурын правительствын нютагай засаг болохо олониитын эмхи зургаануудай гүйсэдхэхэ комитет байгуулагдаа. Тэрэ хадаа РСДРП-гэй нэгэдэмэл организациин, эсернүүд болон бусад партинуудай түлөөлэгшэдһөө бүридхэгдэһэн байгаа. Комитедэй түрүүлэгшээр Е. А. Петров һунгагдаа һэн. Март һарын туршада тиимэ комитедүүд Буряадай уезднүүд, хотонууд, волостьнуудта бии болгогдоо. Уезднүүдтэ саг зуурын правительствын комиссарнууд томилогдоо һэн.

Мүн мартын 6-да Верхнеудинскда хүдэлмэришэд ба солдадуудай Совет бии болобо. Соведэй түрүүлэгшээр В. М. Серов һунгагдана. Верхнеудинскын Совет өөрынгөө ажал ябуулгые бүхы Баруун Забайкалида дэлгэрүүлдэг һэн. Тэндэнь Верхнеудинск, Сэлэнгын, Баргажанай, Троицкосавска уезднүүд оролсодог байгаа. Февралиин революциин һүүлээр энэ газар дайда Верхнеудинскын район гэжэ нэрэтэй болоо. Тэрэнь мүнөө үеын Буряадай АССР-эй газарта адлишуу байһан юм. Верхнеудинска Совет энэ газар дээрэхи бүхы Соведүүдэй хүдэлмэриие хүтэлбэрилдэг, тэндэхи бүхы демократическа организацинуудта нүлөөлдэг һэн. Соведүүдые байгуулга хадаа хүдэлмэришэд ба солдадуудай хубисхалта үүсхэлэй ашаүрэнь болоһон юм. Тиигэжэ мүн буряадташье хоёр засаг тогтоогдобо.

Революциин илаһанай удаа түрүүшын үдэрнүүдтэ большевигүүд, меньшевигүүдһээ бүридэһэн нэгэдэмэл социал-демократическа организаци Верхнеудинскда байгуулагдаа һэн. Энэ организаци хадаа Соведүүд, профсоюзууд болон бусад организацинуудта ударидахы үүргэ эзэлһэн байгаа.

Февральска революци хадаа орон доторнай буржуазно-демократическа революциин заатагүй илаха ёһотой оршон байдалай үедэ болоо юм. Тэрэ революци хадаа большевик партиин ударидалга доро хэгдэһэн хүдэлмэришэн ангиин, бүхы ажалшадай тэмсэлээр бэлэдхэгдэһэн байна. Февралиин буржуазно-демократическа революци пролетариадай дүтын зорилго—хаанта засагые унагаалгые—дүүргэһэн ба тэрэнэй саашанхи зорилгые—пролетарска революциие бэлэдхэхэ ба үнгэргэхэ зам нээжэ үгэһэн юм.

Б. БАТУЕВ.
түүхын эрдэмэй кандидат.

КОСМОДРОМҺОО РЕПОРТАЖ

„СОЮЗ-4“ ЭСТАФЕТЭ ЗАЛГАН АБАБА

Эндэ аятай гоё гээшэнь! Ябуулагша ракетын һүүлшын шатаһаа һалажа, замбуулинай замда гараһаар космонавт Владимир Шаталовай хэлэһэн түрүүшын үгэнүүд эдэ гээшэл. Час хахад болоод байхада, Газарые нэгэ дахин тойроод байхадаа радиохолбоо байгуулжа, энэ ниидэлгэ ямараар үнгэрөөб гэжэ хөөрэхэ бэшэ, харин бидэнэр эдэ 90 минутын туршада Владимир Шаталовай замбуулинай замда хайшан гэжэ бэлдэһые һаная.

Үнгэрэгшэ жэлэй намар космодром дээрэ космонавт В. А. Шаталовтай танилсаа һэмди. Тэрэ Г. Т. Береговойтой хамта ниидэлгэдэ бэлдэжэ байгаа. Сүлөө сагтаа тэдэнэр хоюулан, хүдэр бэетэй, саб сагаан шүдэтэй, адли шахуу наһатай хүнүүд аллей соогуур алхалан гэшхэлэгшэ бэлэй. Космонавт Георгий Береговой, тэрэнэй дублёр Владимир Шаталов гэгшэдэй юун тухай хөөрэлдэдэг байһые бидэнэр «Союз-4» онгосын ниидэхэһээ урдахана мэдэжэ абаабди. Тиихэдэ намарай шэмэрүүн агаарта тэдэнэй хүл доро намарай набшаһалай шаршагананахань дуулдажа байгаа һэн....

Замбуулинай дайдада ниидэн гараһаа урид үглөөнэй 9 часта космонавттай уулзаха ёһотой байгаабди. Владимир Шаталов гостиницын вестибюль соо 3 минутагүй 9 часта гаража ерэбэ. Хэдэн арбаад «байлдаанда» бэлэн болоһон фотообъективүүдые харахадаа, «Георгий Тимофеевич!» гэжэ туһаламжа эриһэн шэнгеэр Береговойдо тэрэ хандана. Зөөлэхэнөөр, «о» үзэг дээрэ сохилтотойгоор дуугарна.

Энэ уулзалгада уригдаһан хүнүүд шэнэ космонавтын Герман Титовтой нюур шарайгаар адлирхуу байһые ажаглаһан байха: тиимэрхүү сэгээншэг нюдэд, шара аад, долгитоһон үһэн, улаабтархан хасарнууд.

Г. Т. Береговойтой суг хүдэлһэн тухай түрүүшын асуудал табибаб. Үнгэрэгшэ жэлэй намар Шаталовай хэлэһэн үгэнүүдые эфиртэ дуулаһан байхабди. Тэрэ Береговойтой хөөрэлдэһэн байха. «Союз-3» онгосые «Союз-2» онгосотой ойртуулан оруулха харюусалгата үе сагта «Заря» «Аргон» хоёрой хоорондохи радио-хөөрэлдөөн хэды тодорхой байгаа һэм. Газар дээрэ һорилго хэдэгтээл адли, хоёр космонавтнууд зэргэлжэ байһан шэнгеэр һанагдадаг, түрүүшын дохёоһоор нэгэнхиинь нүгөөдэдөө саг дарыда туһалхаар бэлэн байһаниинь мэдэгдэдэг бэлэй.

— Дүй дүршэл ехэтэй туршагша Георгий Береговой шэнги хүнтэй хамта ажалладаг байһандаа ехэ баяраб, — гэжэ «Союз-4» онгосын командир хөөрэнэ.

Владимир Шаталов Казахстанда Петропавловск хотодо түрөө. Гэбэшье бага балшар наһаяа Ленинградта үнгэргөө. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй эсэгэ Александр Борисович Шаталов Социалис Ажалай Герой, олон жэлэй туршада тэндэхи түмэр харгы дээрэ ажаллаа.

Ленинэй город хуби заяандатнай ямар үүргэ дүүргээб гэһэн асуудалда космонавт иигэжэ харюусаа:

— Энэ минии түрэл город гээшэ. Абари зангайнгаа талаар Ленинградай хүн гээшэ гэжэ эхэ, эсэгэнэрни тоолодог. Хэрбээ энээниие ойлгожо ядаа һаатнай, ехэ болотороо үдэһэн Васильевска арал тухай баяртайгаар һанагшаб. Тухайлхада, энэ «Васильевска аралай» абари зан минии хүсэл эрмэлзэлээ дүүргэхэ хэрэгтэм туһалаа.

— Авиацида алба хэжэ байхадатнай бүгэдэ урагшатай, һайн байгаа. Теэд юундэ та космонавтнуудай отрядта орообта гэжэ Шаталовһаа асууба.

«Урагшатай һайнаар ажаллаха гээшэ эрмэлзэлээ гүйсэхэ шата бэшэ.

Элдэб түхэлэй самолёдуудаар ниидэһэнээ, тиигэжэ ерээдүйн баатаршалгада шэнэ алхам хэдэг байһанаа Владимир Александрович һанаадхина. Хани нүхэд болохо Валентин Мухин, Евгений Кугушев гэгшэдтэй эгээн дээдын эрмэлзэлдэ—лётчик-туршагша болохоёо оролдодог байһан тухайгаа хэлэнэ.

Танай шэгнүүр, бэеын үндэр? гэһэн асуудалда Шаталов иигэжэ харюусана: конструкторнуудай һанаанда таарана. 180 сантиметр ута, 80 килограмм шэгнүүртэйб. **Ниидэхын гээ урда тээхи үдэрөө космонавтын хайшан гээд үнгэргэхэ байһыень мэдэхэ** гэжэ оролдобобди.

— һайн мэдэнэгүйб, — гэжэ тэрэ харюусаба. Иимэ «аяншалгада» түрүүшынхеэ гарахаяа байна ха юмбиб. Гүрэнэй комиссиин гэшүүдтэ ниидэхээр бэлэн байһанаа элидхэжэ байхадаа, үсэгэлдэр зүүдэн бэшэ гэжэ этигээб.

Бидэниие, журналистнуудые, уриһан гүрэнэй комиссиин заседаниин болоһон баяр ёһололой ушар замбуулинда ниидэн гарахын урда тээ хэгдэһэн гайхамшаг ехэ ажалай үндэр орьёлые хаража гайхахаш. Ниидэлгын техническэ хүтэлбэрилэгшэ, гүрэнэй комиссиин түрүүлэгшэ эндэ үгэ хэлэбэ. «Союз-4» онгосые замбуулин дээрэ жолоодон гаргахые найдаһанайнь түлөө космонавт инженернүүд ба конструкторнуудта баяр баясхалангай халуун үгэнүүдые хэлэбэ.

Наранай орохо болоходо, үдэшэ ниидэхээр бэлэн болоһон ракетэ харабабди. Үглөөдэр эртэ замбуулинай дайдада ниидэхэ онгосо саб сагаан һарабшын саана хоргодонхой. Нэгэ нэгээрээ өөдөө гаража экскурси хэхыемнай дурадхана. Хабсаралгын бүһөөр бэеэ уяжа, лифтээр хангалгын фермын талмайда оронобди. Хүйтэн жабарта үлеэлгэжэ байһан талмай дээрэ ниидэлгын урда тээхи һүүлшын бэлэдхэлнүүд хэгдэнэ.

...Ниидэлгын урда һүни үүлэгүй сэлмэг байгаа. Термометр 22 градус хүйтэ харуулжа байба. Бүхэли һүниндөө шэнэ жэлэй ёлко галнуудаараа ялалзажа байба. Ой сооһоо асарагдаһан дангиные шэмэглэһэн, саарһаар хэгдэһэн ехэ шар дээрэ «Восток», «Восход», «Союз» гэжэ онгосонууд зураатай байба. Үглөөдэртөө эндэхи үхибүүд шэнэ герой тухай дуулаһаар «Союз-4» онгосын макет картоноор хэжэ зэргэлүүлэн табиха байха.

Үглөөгүүр эртэ городой үйлсөөр үхибүүд һургуулидаа яаран гэшхэлнэ. Тэрэнэй нэгэ үйлсөөрнь космонавт ба тэрэнэй дублёрые һуулгаһан сэнхир хүхэ автобус ракетын ниидэн гараха талмай руу шэглэнэ.

Иимэрхүү захиралта дуулдана: «дулаасуулдаг оньһо түхеэрэлгэ һалгааха! Ракетын оньһон түхеэрэлгэнүүд, онгосын кабинаые дулаасуулагдаа. Владимир Шаталовай замбуулинай «гэр» тусхай термостатическа оньһон түхеэрэлгээр дулаасуулагдаа. Ракетые ниидэлгэдэ бэлдэгшэдэй һанамжаар хүйтэниинь «хэм хэмжээндээ».

Ракетын хажууда бүхэли һүниеэ үнгэргэһэн, ниидэлгые хүтэлбэрилэгшэ 35 градус хүйтэндэ «Венера-5» станци ниидэлгэдэ бэлэдхэлсэһэн юмди гэжэ хэлэнэ.

Гэбэшье космонавтнуудые үдэшэхэ уг заншалта баяр ёһололые үбэлэй шэмэрүүн хүйтэн эдэжэ шадаагүй. Сагаан хюрууһаар хушагдаһан талмай дээрэ гүрэнэй комиссиин гэшүүд, ракетые ниидэлгэдэ бэлэдхэгшэ командын мэргэжэлтэд суглараба. Шамнагар томо гутал, дулаан дэгэл үмдэһэн байбашье, ниидэлгэдэ ерэһэн космонавт автобусой гэшхүүр дээрэһээ хүнгэхэнөөр буугаадхиба. Үбэлжэлгэдэ ошохоёо бэлдэһэн полярник шэнгеэр тэрэ үзэгдөө бэлэй.

Владимир Шаталов гүрэнэй комиссиин түрүүлэгшэдэ ниидэхээр бэлэн байһанаа дуулгаба, тэд һүүлдэнь ракетэ тээшэ ошобо. Лифтын захада хүрэһөөр хани нүхэдтөө баяраа хэлэхэ, баяр баясхалан хүргэхэ тэмдэг болгон гараа өөдэнь үргөөд, нэгэ минута тухай зогсоно. Космонавт лифт руу орошобо. Кабинын хүрэшэхөө һаһаһан шэл соогуур тэрэнэй ниидэлгэдөө үмдэдэг боро малгай илгаран харагдана. Нэгэ хэды минутын үнгэрхэдэ космонавтын «хойто зүгэй» хүбсаһа үмдэһэн бэлдэгшэдэй нэгэниинь доошоо бууна. Шаталов таниһ юун гэжэ хэлээб гэжэ асуухадань тэрэ: шэнэ гэрээрээ сэдьхэлээ ханахай, «һайнаар дулаасуулһанайнь түлөө баясхалан хүргэхые гүйгаа һэн» гэбэ. Ниидэн гараха саг бүри ойртоно. Онгосын үүдэн хаагдажа, газар дээрэхи оньһон түхеэрэлгэнүүд хойно хойноһоо хүдэлхэеэ болитогдобо. Ниидэхэһээ урид хахад часай үлөөд байхада талмай дээрэ нэгэ хэдэн хүн харагдана. Ажаглан хараха пунктда бултыемнай урина.

Эндэһээ толотомо сагаан үнгэтэй ракетэ тодоор харагдаба. Бэлэн болоһоной табан минута соносхогдобо. Газар дээрэхи «Заря», онгосо дээрэхи «Амур» хоёрой хоорондохи холбооной динамикын захада хүн зон олон. Береговой Шаталовтай хөөрэлдэбэ. Тэрэ кабина соонь таарамжатай гү гэжэ һонирхоно, ходо шахуу шог зугаа гаргана.

Ниидэхын урда тээхи гурба минутын туршада «Заря» «Амур» хоёрой хоорондохи хөөрэлдөөе бидэ шагнабабди.

«Заря»: бү яара, гүнзэгыгөөр амила. Машиншни бэлэн. Бүгэдэ программын ёһоор, һайнаар хэгдэжэ байна.

«Амур»: гүнзэгыгөөр амилха гэжэ ойлгооб. Захиралта дүүргэжэ байнаб. Ниидэхээр бэлэнби.

«Заря»: онгосын һалхинда найгахые мэдэрнэ гүш?»

«Амур»: тухайлнаб. Гүйдэлдэ бэлэн, һайн морин шэнгеэр хүдэлнэ.

«Заря»: гоё бэшэ аал?

«Амур»: юрэнхы бэшэ. Ши өөрөө мэдэнэ аабзаш, һууринуудаа һэлгээха юм бибди.

«Заря»: дуунуудые захихаяа мартаагүй бэзэш? (Онгосо соонь станцинуудые шагнаха приёмник бии).

«Амур»: мэнэ гэһээр бэдэрхэмни. Нэгэ пакет олооб. Досоонь юун бииб гэжэ мэдэнэгүйб. Ниидэн гараһанайнгаа һүүлдэ харахаб.

«Заря»: ракетэ мүнөө харахагүй байһандаш халагланаб. Сайгаад лэ, захиралта хүлеэгээд байна.

«Амур»: (һэргэлэн, бэедээ этигэһэн абяан дуулдана). Ниидэхээр бэлэн болооб. Бүһөө шангадхабаб. Тохоног дороһи түхеэрэлгээ тааруулбаб.

Двигательнүүдэй хүсэд хүдэлжэ эхилхэдэ, шлемофоноо гэдэргэнь болгоод, ракетын абяае ниидэхээ байһан самолёдой абяантай зэргэсүүлжэ үзэхыень Георгий Береговой дурадхана. Шаталов харюусана: туршажа байнаб, вентиляторай абяае мүнөө ойлгоноб. Магнитофон хүдэлгэхэмни.

«Заря»: Володя, анхаралтай бай, ниидэхын команда үгтэхэнь!

«Амур»: ойлгооб, ойлгооб. Хармаан соогоо түлхюурээ хэхээ мартаагүй аабзаш?

«Заря»: мартахагүйб. Бү яара. Үшөө дахин, Володя, гүнзэгыгөөр амила. Анхарал хажуу тээшээ болодог юм. Ойлгоно гүш, ниидэтэр үшөө нэгэ минута...

Ниидэлгын эсэстэхи хэдэ хэдэн командануул дуулдана.

Тэнгэриин дуун шэнги абяан дуулдаад, ягаабтар томо шар, газар дээрэхи наран шэнги ракетэ аалихаһаар өөдөө тамаран гараба. Энэ шарай дүлэниинь нарин боложо, галта хэрээһэн шэнгеэр үзэгдөөд, хүхэ огторгой соо харагдахаяа болино.

Владимир Шаталовай үгэ хэлэхэнь динамика соо элеэр дуулдана.

Ракетын хоёрдохи, гурбадахи шатые хүдэлгэхэдэ бэедэ дараса ехэ болоһон тухай, ракетын шатануудай һалахада иллюминатораар сагаан частицануудые хараһан тухайгаа тэрэ дуулгана.

Эгээн һүүлшын мэдээсэл. һүүлшын шата онгосоһоо һалаба. «Союз-4» газарые тойрохо замдаа гараа.

Хөөрэн дэгдэхэ ушарые мэдэрнэб, — гэжэ Шаталов дуулгана. Газар дээрэхи хүнүүдтэ амар мэндэ. Программын ёһоор хүдэлмэридөө оробоб. Би—«Амурби».

Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
(ТАСС-ай тусхай корр.).

Байконур, космодром.

Хүбүүмнай сэрэгэй албанд

НЮТАГАЙХИД

Баруунһаа үлеэһэн һалхин нюсэгэн талын саһа үрхирүүлэн эшхэрнэ. Хэды шуургатай хүйтэншье һаань, мотострелково взводойхид окопуудаа тухагүй малтанад...

Эгээл энэ үедэ отделениин командир сержант Имеев рядовой Баяр Дугаровай хажууда хүрэжэ ерэбэ. Баярай уялгата даабаряа саг соонь һайнаар хэһэндэнь сержант ехэл баяртай, олон юумэ хэлэбэгүй. Энэ нүхэрнай сэрэгэй алба хэжэ эхилһээр тиимэшье үни болоогүй. Тиибэшье Баяр үнгэрһэн хэдыхэн һарын туршада сэрэгшын хүнгэн бэшэ хэрэгые шудалжа, тактическа һуралсалдаа шадамар бэрхэ болонхой.

Рядовой Дугаров сэрэгэй албанда татагдахаһаа урид Загарайн аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо ажаллажа байһан юм. Харин мүнөө тэрэ өөрынгөө түрэл нютагайхидайнгаа, эхынтэз үгэһэн нангин захяае дүүргэхын түлөө түрүүшынгээ жэлһээ оролдон, дайшалхы, политическэ һуралсалаараа «отличник» болохые эрмэлзэнэ бшуу.

Баяр Дугаровһаа саанахана тэрэнэй нүхэр Леонид Белянкин хүдэлнэ. Тэрэ Загарайн Горхоной леспромхоздо хүдэлжэ байһанаа ерэһэн юм. Тиин мүнөө нэгэ нютагай эдэ хоёр хүбүүд Эхэ орондоо эрхим һайнаар алба хэхын түлөө бүхы хүсөөрөө оролдонод.

...Хараалагдаһан сагтаа окопуудынь бултадаа бэлэн болоод байба. Уданшьегүй «Урагшаа», «Добтолгодо» гэһэн захиралта үгтэжэ, сэрэгшэд нэгэн доро окопһоо һүрэн гараад, урагшаа дабшабад.

...Газаа хэды хүйтэн... сэрэгшэдэй хубсаһан... норожо нэбтэршэнхэй. А... дай таршагатаан, с... «ура!» хашхаралдаан үб... тэндэ тала дайдые доһ... луур сууряатана. Эгээл... Дугаров отделениин н... захиралтаар «дайсанай»... дые бүдахадаа, мэргэ... бэлэй. Гэбэшье энэ... тэрэнэй шудалһан сэрэ... жэлһээ, шуран солбон... дыдаа бшуу.

Тус взводой энэ һорил... түй һайнаар үнгэржэ, ... һуралсалдаа үшөө нэгэ... түйлажа, богонихон ам... бэд. Энэ үедэ «почто ер... мэдээн дуулдажа, с... хүлгүүлбэ. Уданшьегүй... эхынгээ бэшэһэн нюгоол... тэй бэшэг абажа, өөрын... Леонидтай хамта уншаха... баярлабад. Юуб гэхэдэ, ... хозойнгоо ажабайдал т... шохоноор бэшээд, шэнэ... ажалайнгаа амжалтые ... дуулгаа бшуу.

Иигэжэ нэгэ нютагай ... хүбүүд үдэрһөө үдэртэ ... хы, политическэ бэлэдха... гүнзэгыгөөр һайжаруула... Ленинэй түрэлөөр 100 ж... дарта ойе һуралсалайнг... амжалтаар угтахын түлө... хүсөөрөө оролдожо байн...

Н. БЕЛЕБЕ...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: рядовой ... лянкин (зүүн гарһаа), Б... гэгшэд нютагайнгаа ... уншажа байна.

Автора...

ДЭЛХЭЙН ОЛОНИИТЭ ГОЛ АНХАРАЛАА ХАНДУУЛНА

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Гурбан космонавтын һууһан замбуулинай «Союз-5» гэжэ онгосын газарые тойрон дабшаха замда гаргагдаһан тухай Москваһаа абтаһан мэдээсэлнүүдые американ информационно агентствэнүүд урда тээхи хүдэлмэреэ таһалдуулаад, яаралтайгаар дамжуулаа.

Замбуулинай дайдые Совет ороной шэнжэлэлгын шэнэ шата тухай мэдээсэхэдээ, космонавтнууд Волынов, Елисеев, Хрунов «согтой хүхюутэйнүүд» гээд АП агентство онсолон тэмдэглэнэ.

«Союз-5» онгосо газарые тойрон дабшаха талаар урид хараалагдаһан замда гаргагдаа гээд ЮПИ агентствын Москвадахи корреспондент дамжуулна.

Замбуулинай дайда соо хамтаарза туршалгануудые ба шэнжэлэлгэнүүдые хэхэ гээшэ «Союз-4» ба «Союз-5» онгосонуудай зорилго болоно гээд бүхы агентствэнүүд заана.

БОНН. (ТАСС). «Союз-5» гэжэ баһа нэгэ замбуулинай онгосые Советскэ Союз табиба». Энэ һонинииe ТАСС-ай мэдээсэлэй хэгдэн сасуу Баруун Германиин ДПА агентство дамжуулаа. Замбуулинай онгосо дээрэ гурбан хүн һууҗа гараа гээд агентствын телеграмма соо онсолон тэмдэглэгдэнхэй.

РИМ. (ТАСС). «Советскэ Союз замбуулинай «Союз-5» онгосые табиба. Тэрээн дээрэ гурбан космонавт һууҗа гараа». Энэ мэдээсэлые Италиин АНСА агентство яаралтайгаар дамжуулаа. «Союз-5» онгосын табигдаһан тухай һонинииe Италиин радио тэрэ доронь дамжуулаа.

ПАРИЖ. (ТАСС). Советскэ шэнэ «Союз-5» гэжэ замбуулинай онгосын табигдаһан тухай ТАСС-ай мэдээсэлһээ һүүлээр хэдэхэн лэ минутын үнгэрөөд байхада, энэ һонин Франциин бүхы хүн зон француз радиогой мэдээсэлнүүдһээ дуулаад байгаа. Франс Пресс агентство замбуулинай онгосын ниидэлгэ тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрөө, совет космонавтнуудай намтарнууд тухай мэдээсээ. Онгосын командир Б. В. Волынов газартай ба «Союз-4» гэжэ замбуулинай онгосоор ниидэжэ ябаһан В. А. Шаталовтай холбоо байгууланхай гээд агентство мэдээсэнэ.

БЕРЛИН. (ТАСС). Советскэ «Союз-5» гэжэ замбуулинай онгосын табигдаһан тухай мэдээсэлэй һүүлээр хэдэхэн минутын үнгэрөөд байхада, энэ гайхамшаг шэнэ һонинииe АДН агентство яаралтайгаар дамжуулаа. «Союз-5» гэжэ замбуулинай онгосо газарые тойрон дабшаха урид хараалагдаһан замда гаргагдаа. Тэрээн дээрэ һууҗа ябаһан совет лётчик-космонавтнууд кораблиин командир Б. В. Волынов, экипажай гэшүүд А. С. Елисеев болон Е. В. Хруновой бэеын элүүр ябдала гэмгүйнүүд гээд агентство онсолон тэмдэглэнэ.

Замбуулинай дайда соо хамтаараа хэхэ туршалгануудые «Союз-4» ба «Союз-5» гэжэ замбуулинай онгосонууд дүүргэжэ эхилээ гээд АДН-эй мэдээсэл соо заагдана.

ЛОНДОН. (ТАСС). Замбуулинай дайдые шэнжэлхэ талаар Советскэ Союзай мүнөө бэелүүлжэ байһан ээлжээтэ программын хойноһоо Англида ехэ анхаралтайгаар ажаглан харана. Космонавтнууд Б. В. Волынов, А. С. Елисеев ба Е. В. Хруновой һууһан «Союз-5» гэжэ замбуулинай баһа нэгэ онгосын табигдаһан тухай шэнэ шухалын шухала һонин болгон Лондоной радио мэдээсэһэн байна.

ЖЕНЕВЭ. (ТАСС). «Союз-4» гэжэ замбуулинай онгосын табигдаһан тухай мэдээсэлнүүдые швейцариинхидай январиин 15-най үглөөнэй газетэнүүдэй түрүүшын хуудаһануудта уншаад байхада «Союз-5» ниидэбэ гэжэ радио мэдээсээ.

«Замбуулинай дайдада совет космонавтнуудай нарадай болоҗо байһаншуу янза үзэгдэнэ. Эдэ бүгэдэһөө космонавтикын талаар шэнэ ехэ илалта түйлагдахаяа байна гэжэ бидэнэр багсаажа шадаха байнабди гээд Советскэ Союзда хэгдэжэ байһан шэнэ туршалганууд тухай мэдээсэхэдээ, радиогой диктор мэдүүлээ.

СТОКГОЛЬМ. (ТАСС). Советскэ Союзда замбуулинай «Союз-5» гэжэ шэнэ онгосын гурбан хүнтэйгөөр табигдаһан тухай Швециин радио һүүлшынгээ мэдээсэлнүүдые январиин 15-да зорюулаа.

Советскэ хоёр онгосо замбуулинай дайда соо хамтадаа туршалга хэжэ эхилээ гээд Швециин телеграфна бюрогой ба радиогой мэдээсэл соо тэмдэглэгдэнэ.

БРЮССЕЛЬ. (ТАСС). Совет эрдэм ба техникын шэнэ илалта — гурбан космонавтые һуулгаһан замбуулинай «Союз-5» онгосые табилта тухай Бельгиин радио дамжуулаа.

Онгосын хараалагдаһан замдаа тон зүбөөр гараһаниинь радиогой дамжуулганууд соо тусгаар тэмдэглэгдэнэ.

Лётчик-космонавт В. А. Шаталовай портредүүдые, советскэ замбуулинай онгосын табигдахаяа байһан үеын фото-зурагуудые январиин 15-най бүхы газетэнүүд түрүүшынгээ хуудаһануудта толилоо.

УЛААН-БААТАР. (ТАСС). Советскэ Союзда шэнэ «Союз-5» гэжэ замбуулинай онгосые табилга замбуулиниие шэнжэлэн мэдэхэ гайхамшагта шэнэ туршалга болоно гэжэ Улаан-Баатарай радио нэрлээ гээд МОНЦАМЭ агентство дамжуулна.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО — ХИЛЫН САНАҺАА

Великобританиин Компартиин гүйсэдкомой шиидхэбэри

ЛОНДОН. (ТАСС). Коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай уласхоорондын зүблөөндэ бэлэдхэхэ талаар комиссиин Будапештдэ болоһон заседаниин шиидхэбэринүүдые Великобританиин Коммунис партиин гүйсэдхэхэ комитет һайшаагаа.

«Морнинг стар» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, хүдэлмэришэ бүлэгэй ээлжээтэ заседани дээрэ, бэлэдхэлэй комиссиин Москвада болохо заседани дээрэ Великобританиин Компартиин түлөөлэгшэд байлсаха.

„ОРОНОЙ БАЙДАЛ ТУХАЙ“ ДЖОНСОНОЙ БЭШЭГ

ВАШИНГТОН. (ТАСС). «Ороной байдал тухай» өөрынгөө һүүлшын бэшэгээр США-гай президент Л. Джонсон конгресстэ хандаа. Сенадай ба түлөөлэгшэдэй палатын хамтын заседани дээрэ энэ бэшэгээ январиин 14-нэй үдэшэ тэрэ уншаа.

«Эб найрамдал тухай асуудал тушаа американ арад хамагһаа ехээр һанаагаа зобоно» гээд Джонсон мэдүүлээ. «Урда Вьетнамда амгалан байдал һэргээхэ арга боломжын» мүнөө хүрэтэр олдоогүй байһанда гэмшэжэ байһанаа тэрэ элирхэйлэн мэдүүлээ. «Парижда хэлсээнүүд бүри һаяар Вьетнамда эб найрамдалые һэргээхэ гэжэ американецууд найдана» гээд тэрэ хэлээ. Гэбэшье США-гай ба Сайгоной захиргаанай гэмээр унжагайржа байһан эдэ хэлсээнүүд тухай бэшэг соо дурдагданагүй. Тэрэнһээ байтагай, «гүримшүүлгын түйлагдаха хүрэтэр» Урда Вьетнамда «шанга тулалдаанууд»болоҗо магад гээд Джонсон мэдүүлһэн байна.

Дүтын Зүүн зүгэй асуудал тушаа Джонсон тобшохоноор тогтожо хэлээ. ООН-ой Аюулгүйн Соведэй 1967 оной ноябриин 22-ой резолюциие США-гай правительство «хүсэдөөр дэмжэнэ» гээд тэрэ хэлэһэн байна.

Гэбэшье энэ резолюциие бэелүүлхэ замдахи гол бэрхэшээлнүүд халаа Холбоото Штадуудаар дэмжэгдэдэг Израилиин хараа бодол болоно гэжэ мэдээжэ. Араб арадуудта эсэргүү ээрхэг түримхэй ябуулгануудаа Тель-Авивай хэтэрмэ үһэрюу этэгээдүүлэй болюулдаггүй байгаашье һаань, Израильда ямаршьеб «аюул» тохёолдоно гэһэн хэбэртэйгээр Джонсон баталан хэлээ.

Ядерна зэбсэг тараан дэлгэрүүлхэгүй тухай договорые эсэслэн баталгые американ сенадай удаарууължа байһан тушаа һанаагаа зобожо байһанаа президент элирхэйлэн мэдүүлһэн байна.

Өөрынгөө захиргаанай «түйлалтануудые» Джонсон доторой байдал тухай хэлэгдэһэн бэшэгэй бүлэг соо али болохоор магтаа. Тиихэтэй хамта үгытэй ядуу байдал, саарһан мүнгэнэй үнын уналга, городуудта тохёолдодог бэрхэшээл, расова үймөөн, гэмхэлгын олошоролго гэхэ мэтын хэдэн олон тиимэ экономическа ба социальна шанга асуудалнуудай шиидхэгдээгүй байхада шэнэ правительство засагаа барижа орохоо байна гэжэ тэрэ мэдэрээ.

Хэдэн олон миллион американецуудта Джонсон өөрынгөө һүүлшын бэшэг соо угаа аягүй һонинииe дуулгаа. 1969—1970 онуудай финансова жэлэй бюджедэй проектые гараха байһан правительство бэлэдхээ. Тэрэнэй ёһоор арбан процентын олзын нэмэлтэ налог үлөөгдэхөөр хараалагданхай гээд тэрэ мэдээсээ.

Патриодуудай зоримгой добтолгонууд

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамай арадай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд январиин эхинһээ хойшо Тайнинь, Биньлонг, Фуоклонг провинцинуудта 22 американ самолёт ба вертолёдые буудажа унагаагаа. Освобождение гэжэ хэблэлэй агентствын мэдээсэлнүүдтэ үндэһэлэн, Вьетнамай информационно агентствын дамжуулһанай ёһоор, патриодууд имагтал январиин 2-то 7 американ самолёт ба вертолёдые буудажа унагааһан байна.

Митхо провинцида байрлажа байһан туһамаршадай армиин 7-дохи дивизиин штаб-квартирые патриодууд январиин 10-най һүни артиллереэр буудаа.

Биньлонг провинцида патриодууд январиин 8-да 7 танк, һомо хэрэгсэл шэрэжэ ябаһан 20 ашаанай машиные үсадхаа, 50 американ солдадые шэрэһэн бронетранспортёрые тэһэлээ.

БРЮССЕЛЬ. «Американ империализм Вьетнамһаа тонилон ошог!», «Урда Вьетнамай Национальна сүлөөрэлгын фронтые ба Вьетнамай Демократическа Республикые хүсэдөөр дэмжэнэбди!», «НАТО-һоо гарахабди!» гэһэн уряатайгаар Бельгиин ниислэлэй ажалшадай ехэ демонстраци болоо.

Зураг дээрэ: демонстрантнуудай колонно Брюсселиин үйлсэнүүдтэ гараад ябана.

ТАСС-ай фотохронико.

„ПРАВДА БУРЯТИИ“ МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Союз-4», «Союз-5» гэжэ совет онгосонуудай замбуулинаар ниидэжэ ябаһан тухай ТАСС-ай мэдээсэл. Космодромһоо репортаж.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Гектар бүхэн газарые ашагтайгаар хэрэглээе» гэһэн Б. Николаевай статья. ТАСС-ай материалнууд. Хонишодой халуун хаһа тухай.

Гурбадахи хуудаһанда: «Эсэгын харгыгаар»—космонавт Ша... талов тухай материал. Ни... тагай һонин.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: ... саанаһаа ерэһэн телеграм... Нютаг нютагай һонин. С. Б... нагай очерк. Соносхолнууд...

СЭНХИ... ЭКРАНУУД...

18 часһаа «һурагш... кусство тухай» гэһэн Б... нинэй түрэһөөр 100 жы... зорюулагдаһан дамжуул... час 30 минутаһаа Л. ... ной хүгжэм. 19 часһаа... ойрын һонин» буряад х... рэ. 19 час 20 минутаһа... ный огонь», «Радуга О... гэһэн киноочеркнууд. 19... минутаһаа «Хүдөөгэй ... нууд» гэһэн телевизион... нал. 20 час 20 минутаһа... дон» конец недели» гэ... ноочерк. 20 час 40 ми... «Арадай хиналтын экра... час 10 минутаһаа «З... бирь» гэһэн киножурнал. ... 20 минутаһаа ТАСС-ай ... абтаһан мэдээсэл. 21 ... минутаһаа «Нежность» ... уран һайханай фильм.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУ...

Манай адрес, телефонуу...

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—5... приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редакт... 62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—6... отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—6... 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышленност... строительства—61-35, советского строительства и быта—6... культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, ... формации—34-05, общественная приёмная—56-62, маш... бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при С... те Министров БурАССР.

Н-00316. Зак. № ...